

1. Cyflwyniad

Mae'r papur hwn yn rhoi sylwadau a gwybodaeth i'r Pwyllgor am y portffolio Cymunedau a Threchu Tlodi (CTP) a chynigion ar gyfer cyllidebau'r rhaglenni yn y dyfodol a amlinellwyd yn y Gyllideb Ddrafft a gyhoeddwyd ar 8 Rhagfyr 2015. Mae'r cynigion hyn yn adlewyrchu maint y portffolio ar hyn o bryd, gan gynnwys Tai ac Adfywio.

Yn unol â chais y Pwyllgor, mae Atodiad A yn rhestru ffigurau'r Gyllideb Ddrafft ar gyfer Prif Grŵp Gwariant (MEG) CTP, fesul Cam Gweithredu a fesul Llinell Wariant pob Cam Gweithredu yn y Gyllideb

2. Cefndir

Daw llinellau sylfaen dangosol 2016-17 o Gyllideb Atodol Gyntaf 2015-16 heb gynnwys newidiadau anghylchol. Cafwyd cyllid anghylchol o £4.9m yn DEL Refeniw mewn perthynas â Digartrefedd a chyllid anghylchol o £120.020m yn DEL Cyfalaf, mewn perthynas â 'Cymorth i Brynu' yn bennaf. Bydd cyfanswm y newidiadau a gynigir ar gyfer MEG CTP yn 2016-17 yn golygu gostyngiad o £3.022m, i gyd yn DEL Refeniw.

Dengys y tablau canlynol yr effaith gyffredinol ar gyllideb sylfaenol Terfyn Gwariant Adrannol (DEL) CTP.

Tablau Ariannol Cryno:

MEG CTP	Cyllideb Atodol 2015-16 £000	Cyllideb Ddangosol 2016-17 £000	Newidiadau 2016-17 £000	Cyllideb Ddrafft Cynlluniau Newydd 2016-17 £000
DEL Adnoddau	341,514	336,614	-3,022	333,592
DEL Cyfalaf	395,420	275,420	68,311	343,731
Llinell Sylfaen DEL	736,934	612,034	65,289	677,323

O fewn MEG cyffredinol CTP, yr elfennau penodol ar gyfer y Pwyllgor yw Cymunedau, Cydraddoldeb, Tai ac Adfywio. Ceir crynodeb o'r elfennau hynny yn y tabl isod.

Cefnogi Cymunedau a Phobl	Cyllideb Atodol 2015-16 £000	Cyllideb Ddangosol 2016-17 £000	Newidiadau 2016-17 £000	Cyllideb Ddrafft Cynlluniau Newydd 2016-17 £000
DEL Adnoddau	216,130	211,230	-2,076	209,154
DEL Cyfalaf	384,470	275,420	65,311	340,731
Llinell Sylfaen DEL	600,600	486,650	63,235	549,885

3. Trosolwg o'r Gyllideb

Wrth baratoi ar gyfer cyfyngiadau ariannol yn y dyfodol, rydym wedi ceisio targedu buddsoddiad er mwyn sicrhau bod ein cynlluniau gwario yn parhau i ganolbwyntio ar ein prif flaenoriaethau, sef: iechyd a gwasanaethau iechyd; twf a swyddi; cyrhaeddiad addysgol; a chefnogi plant, teuluoedd a chymunedau difreintiedig. Mae'r papur hwn yn ymdrin â'r flaenoriaeth olaf yn bennaf.

Er gwaethaf yr heriau sy'n gysylltiedig ag amseriad hwyr Adolygiad Llywodraeth y DU o Wariant, rydym wedi defnyddio'r broses o gynllunio Cyllideb Ddrafft 2016-17 fel cyfle i edrych i'r dyfodol er mwyn targedu buddsoddiad mewn canlyniadau cynaliadwy a mabwysiadu'r pum ffordd allweddol o weithio a nodwyd gan Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol. Mae'r Ddeddf yn rhoi diben cyffredin i gyrrff cyhoeddus drwy bennu saith nod llesiant i Gymru, ac mae'r pum ffordd o weithio yn sicrhau bod cyrrff cyhoeddus yn arddel safbwynt hirdymor wrth wneud penderfyniadau; eu bod yn ystyried pa gamau sydd angen eu cymryd er mwyn atal problemau rhag codi yn y dyfodol neu atal problemau presennol rhag gwaethygu; eu bod yn mabwysiadu dull integredig a chydweithredol o wneud penderfyniadau; a'u bod yn cynnwys defnyddwyr yn y gwaith o gynllunio a darparu gwasanaethau.

4. Rhaglen Lywodraethu

Yn ôl yn 2011, cyflwynwyd y Rhaglen Lywodraethu fwyaf uchelgeisiol a chynhwysfawr gennym ers datganoli, sydd bellach yn cynnwys 547 o ymrwymadau ar wahân sy'n rhychwantu'r holl wasanaethau rydym yn gyfrifol amdanynt. Gwnaethom hynny gan wybod bod y rhagolygon ar gyfer cyllid cyhoeddus yn heriol.

Bu ymdrin â chyni cyllidol yn brawf mawr i Lywodraeth Cymru a datganoli yn gyffredinol, ond rydym wedi gwneud gwahaniaeth drwy gadw ffocws cadarn ar gyflawni a chefnogi'r rhai sydd â'r anghenion mwyaf. Rydym wedi gwneud hyn drwy bennu pedair blaenoriaeth gyffredinol ar ran pobl Cymru, o ran iechyd a gwasanaethau iechyd, cyrhaeddiad addysgol, twf a swyddi a chefnogi plant, teuluoedd a chymunedau difreintiedig. O ran pob un o'r blaenoriaethau allweddol hyn, rydym wedi canolbwyntio ein hadnoddau er mwyn gwneud gwahaniaeth i fywydau pobl.

Fel Llywodraeth, rydym hefyd yn dal yn ymrwymedig i egwyddor tryloywder fel bod modd barnu'r Llywodraeth hon ar sail ei record. Ers 2011, rydym wedi cyhoeddi adroddiad blynyddol i roi cyfrif tryloyw o'r hyn sy'n cael ei wneud a'r hyn sy'n cael ei gyflawni yn erbyn ein 547 o ymrwymadau sy'n cael eu mesur drwy 336 o ganlyniadau a dangosyddion perfformiad.

Cyhoeddwyd adroddiad blynyddol terfynol y Rhaglen Lywodraethu ym mis Mehefin 2015 a ddangosodd fod mwy na 95 y cant o'n hymrwymadau wedi cael eu cyflawni, neu ein bod ar y trywydd cywir i'w cyflawni.

Mae gan yr Adran nifer o flaenoriaethau penodol a oedd yn adlewyrchu ac yn cefnogi'r gwaith o gyflawni'r Rhaglen Lywodraethu, y bydd llawer ohonynt yn parhau yn 2016-17, ac yr ymdrinnir â hwy yn fanylach yn yr adrannau polisi isod:

- trechu tlodi a hyrwyddo cydnerthu cymunedol gan gynnwys Rhaglen Cymunedau yn Gyntaf;
- lleihau effaith diwygio lles;
- cynyddu cynhwysiant ariannol a digidol, gan gynnwys Gwasanaethau Cynghori, Undebau Credyd a'r Gronfa Cymorth Dewisol;
- cefnogi teuluoedd a phlant, yn enwedig drwy Dechrau'n Deg a Teuluoedd yn Gyntaf;
- cefnogi datblygiad y Trydydd Sector, gwella ei gydberthynas strategol â'r Llywodraeth a sicrhau y gall barhau i gyfrannu at gydlyniant cymunedol a threchu tlodi;
- atal digartrefedd;
- cynyddu'r cyflenwad o dai fforddiadwy yng Nghymru;
- mynd i'r afael â phroblem tai gwag;
- gwella ansawdd y stoc dai yng Nghymru;
- galluogi mwy o bobl i aros yn eu cartrefi eu hunain am gyfnod hwy, a lleddfu'r pwysau ar ein portffolios iechyd a gwasanaethau cymdeithasol;
- datblygu cymunedau llewyrchus, hyfyw a diogel y gall pobl Cymru fyw ynddynt, eu mwynhau a chyfrannu at eu lles a'u ffyniant yn y tymor hwy;
- hyrwyddo cydraddoldeb a chynhwysiant a hawliau plant a phobl ifanc.

Er enghraifft, rydym yn gwneud cynnydd ardderchog tuag at ddarparu 10,000 o gartrefi fforddiadwy yng Nghymru yn ystod tymor y Cynulliad hwn, gyda 9,108

wedi'u darparu yn ystod pedair blynedd gyntaf tymor pum mlynedd y llywodraeth hon. Mae ein rhaglen Troi Tai'n Gartrefi wedi adfer dros 7,500 o gartrefi gwag hirdymor i'w defnyddio eto yn erbyn y targed o 5,000 mewn pedair blynedd yn unig o'r tymor hwn o bum mlynedd. Drwy ddiogelu rhaglenni hollbwysig megis rhaglen Cefnogi Pobl rydym wedi cydnabod y cyfraniad pwysig a wna gofal cymdeithasol i'r bobl fwyaf agored i niwed, boed hynny oherwydd henaint, anabledd neu'r angen i ddiogelu plant. Mae'r rhaglen hon nid yn unig yn rhoi cymorth tai i rai o'r bobl fwyaf agored i niwed ac wedi'u hallgáu fwyaf o gymdeithas yng Nghymru mae hefyd yn helpu unigolion a theuluoedd sy'n ddi-gartref neu sydd mewn perygl o fynd yn ddi-gartref i ddod o hyd i'w cartref a'i gadw a byw'n annibynnol, yn ogystal â gwneud cyfraniad allweddol i'n hagenda Trechu Tlodi. Mae'r rhaglen yn enghraifft o'r camau gweithredu y gellir eu cymryd i atal neu leihau'r angen am ymyriadau mwy costus gan y GIG a/neu ofal cymdeithasol. Mae'n helpu unigolion a theuluoedd ac, mewn rhai achosion, yn cefnogi pobl sy'n dod yn rhan o'r system cyfiawnder troseddol

Mae dyraniadau'r gyllideb yn seiliedig, i raddau helaeth, ar dystiolaeth a gafwyd o raglenni ymchwil a gwerthuso. Rydym yn gosod pwyslais cynyddol ar Atebolrwydd yn Seiliedig ar Ganlyniadau (RBA) sy'n llywio'r ffordd rydym yn gweithio'n fwy cyffredinol. Er enghraifft, bydd Astudiaeth Hydredol Cefnogi Pobl yn ffynhonnell o ymchwil annibynnol a fydd yn ein galluogi i werthuso cyflawniadau'r rhaglen a meithrin dealltwriaeth o effaith fyrdymor a hirdymor y rhaglen ar bobl a chymunedau yng Nghymru. Roedd canlyniadau cynnar ein hastudiaeth ddichonoldeb, a ddefnyddiodd ddata o'r rhaglen Cefnogi Pobl a data'r GIG mewn dwy ardal awdurdod lleol yn galonogol iawn. Dengys yr adroddiad ostyngiad hirdymor cyffredinol yn y defnydd o wasanaethau meddygon teulu gan y mwyafrif o'r grwpiau defnyddwyr ar ôl iddynt gael cymorth o dan y rhaglen; gwelwyd patrymau tebyg yn y defnydd o Adrannau Damweiniau ac Achosion Brys gan rai grwpiau defnyddwyr.

Rydym hefyd yn datblygu dull mwy strategol o werthuso'r ffordd rydym yn cyflawni canlyniadau dysgu a thlodi ar draws y portffolio. Bydd hyn yn cynnwys integreiddio rhaglenni a ddatblygwyd yn flaenorol ym mhortffolios Gweinidogol gwahanol yn agosach.

5. Polisiâu allweddol

Trechu Tlodi

Roedd y cyfraniad i Drechu Tlodi yn ffactor amlwg wrth benderfynu ar y newidiadau y dylid eu gwneud rhwng y gyllideb ddangosol ar gyfer 2016-17 a'r gyllideb ddrafft. Mae pwyslais mawr ar sicrhau bod y blaenoriaethau cywir yn cael sylw parhaus er mwyn gwella canlyniadau i deuluoedd incwm isel a'n bod yn cyflawni'r targedau a nodir yn y Cynllun Gweithredu ar gyfer Trechu Tlodi. Rhan bwysig o'r gwaith hwn yw dwyn ynghyd randdeiliaid gwahanol o'r sector

cyhoeddus, y sector preifat a'r trydydd sector er mwyn sicrhau y caiff adnoddau ac arbenigedd eu defnyddio yn y ffordd orau bosibl. Mae hyn yn allweddol i sicrhau bod blaenoriaethau'n cael eu rhannu gan bartneriaid, bod ymyriadau'n ategu ei gilydd a bod modd osgoi dyblygu. Mae'r gyllideb o £140,000 at y diben hwn yn cael ei chynnal. Er mwyn gwella effeithlonrwydd cyllidebol, bydd gweithgareddau a gefnogir o dan BEL Diwygio Lles yn cael eu huno â BEL Trechu Tlodi. Bydd y gyllideb yn cael ei chynnal ar lefelau 2015/16, gyda'r grant cylchol o £79k ar gyfer hyfforddiant lles i Awdurdodau Lleol yn cael ei drosglwyddo i BEL Trechu Tlodi.

Cymunedau yn Gyntaf

Mae Rhaglen Cymunedau yn Gyntaf yn rhaglen allweddol o fewn y Cynllun Gweithredu ar gyfer Trechu Tlodi. Ymhlith y newidiadau a wnaed i'r rhaglen yn 2012 roedd lleihau nifer yr ardaloedd Cymunedau yn Gyntaf o fwy na 150 i'r 52 o Glystyrau a welir ar hyn o bryd, wedi'u rheoli gan 19 o Gyrrff Cyflawni Arweiniol. Mae hyn wedi galluogi'r ardaloedd hynny i rannu mwy o adnoddau ac wedi arwain at lai o gostau gweinyddol, yn unol ag argymhellion blaenorol Swyddfa Archwilio Cymru a'r Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus. Mae'r Clystyrau yn cynnwys pob un o'r 10% o gymunedau mwyaf difreintiedig yng Nghymru (yn seiliedig ar ddata Mynegai Amddifadedd Lluosog Cymru 2011) ynghyd â rhai ardaloedd cyfagos. Mae 24% o boblogaeth Cymru yn byw mewn ardal Cymunedau yn Gyntaf, ond mae'r Rhaglen yn amlwg yn canolbwyntio nawr ar y bobl fwyaf difreintiedig yn yr ardaloedd hynny er mwyn i adnoddau gael eu targedu at y rheini sydd eu hangen fwyaf.

Yn unol â'n hymrwymiad i drechu tlodi, rydym wedi diogelu cyllid ar gyfer rhaglen Cymunedau yn Gyntaf. Mae'r rhaglen hon yn gwneud cyfraniad pwysig i sicrhau gwelliannau i iechyd, addysg a chanlyniadau economaidd o fewn y 10 y cant o ardaloedd mwyaf difreintiedig yng Nghymru gyda'r nod hirdymor o gyfrannu at leihau tlodi parhaus. Yn unol â'n hegwyddor o ran atal mae'r rhaglen hon yn canolbwyntio ar wella Cyrhaeddiad Addysgol, gwella iechyd a Lles, a chynyddu ffyniant a chyflogaeth, gyda phwyslais penodol ar leihau diweithdra ieuencid.

Mae seilwaith Cymunedau yn Gyntaf wedi cael ei ddefnyddio'n helaeth fel sylfaen ar gyfer rhaglenni a gweithgareddau eraill, gan ei gwneud yn bosibl iddynt leihau eu costau eu hunain a galluogi partneriaid allweddol i ymgysylltu'n fwy uniongyrchol ac effeithiol â chymunedau difreintiedig a chael mwy o effaith yn gyflymach. Ymhlith yr enghreifftiau bu treialu "Ychwanegu at Fywyd" (gwiariad iechyd a lles Llywodraeth Cymru i bobl dros 50 oed) a datblygu gwaith ar sail chwaraeon mewn cymunedau gan GemauStryd. Bydd hefyd yn parhau â'i hymrwymiad i Raglen Esgyn yn llawn, sy'n cael ei rhoi ar waith mewn naw ardal, yn seiliedig ar ddeuddeg o Glystyrau Cymunedau yn Gyntaf, ledled Cymru.

Mae Rhaglen Esgyn yn adlewyrchu'r ymrwymiad yng Nghynllun Gweithredu ar gyfer Trechu Tlodi Llywodraeth Cymru i gynnis 5,000 o gyfleoedd hyfforddiant a chyflogaeth i bobl sy'n byw mewn aelwydydd heb waith erbyn diwedd 2017. Bu Esgyn yn hynod lwyddiannus ac yn ddiweddar cyrhaeddodd y garreg filltir hanner ffordd o ddarparu 2,500 o gyfleoedd i bobl o aelwydydd heb waith. Erbyn 31 Hydref, roedd 2,572 o gyfleoedd hyfforddiant a chyflogaeth wedi cael eu darparu, gan gynnwys helpu 472 o bobl i gael cyflogaeth. Mae'n defnyddio seilwaith prif raglen Cymunedau yn Gyntaf er mwyn lleihau costau gweinyddol a sicrhau bod adnoddau rhaglen Esgyn yn cael eu defnyddio i gefnogi cleientiaid y Rhaglen hyd y gellir.

Mae Cymunedau am Waith, sef un o Raglenni Llywodraeth Cymru, a gefnogir gan Gronfa Gymdeithasol Ewrop (ESF) i ddarparu gwasanaethau cymorth cyflogaeth ym mhob un o'r 52 o Glystyrau Cymunedau yn Gyntaf yng Nghymru, yn gweithredu fel gweithrediad cyflenwol sylweddol iawn, sydd wedi'i integreiddio'n llawn â gweithgarwch presennol Cymunedau yn Gyntaf ym mhob Clwstwr. Mae Cymunedau am Waith yn rhoi cymorth i bobl ddi-waith o fewn Clystyrau er mwyn iddynt ddychwelyd i weithio, gan fynd ati i ymgysylltu â buddiolwyr sydd ymhellaf i ffwrdd oddi wrth y farchnad lafur. Cymeradwywyd y cam cyntaf gan Swyddfa Cyllid Ewropeaidd Cymru ac mae'n darparu buddsoddiad o £30m mewn cymorth cyflogaeth yn y 52 o Glystyrau Cymunedau yn Gyntaf - mae hyn yn cynnwys £18m o arian yr Undeb Ewropeaidd. Cymeradwywyd ail gam Cymunedau am Waith ar 14 Hydref 2015 ac mae'n darparu buddsoddiad o £11.2 miliwn mewn cymorth cyflogaeth ar gyfer pobl 16-24 oed sy'n byw mewn Clwstwr Cymunedau yn Gyntaf yng Nghymru - mae hyn yn cynnwys £6.8 miliwn o arian Ewropeaidd.

Mae clystyrau Cymunedau yn Gyntaf yn adrodd ar yr hyn a gyflawnwyd yn erbyn Fframwaith Canlyniadau o dan dair blaenoriaeth - Ffyniant a Chyflogaeth; Dysgu a Chyflawni Potensial; ac Iechyd a Lles - a chyfres o fesurau perfformiad allweddol cysylltiedig. Drwy fonitro'r mesurau perfformiad a gofnodir gan Glystyrau a Chyrff Cyflawni Lleol, bydd y Cyrff eu hunain a swyddogion yn gallu cymharu'r hyn a gyflawnwyd ymhlith yr holl glystyrau yn ogystal â'r gwariant yr aed iddo. Mae canlyniadau cofnodedig wedi gwella o un flwyddyn i'r llall ac mae data ar berfformiad cenedlaethol ar gyfer 2014/15 ar gyfer mesurau perfformiad allweddol wedi'u cyhoeddi. Mae gwelliannau mewn canlyniadau cofnodedig yn cefnogi blaenoriaethau ar draws ystod eang o weithgarwch Llywodraeth Cymru, yn enwedig portffolios Iechyd ac Addysg. Yn 2014/15 nododd Clystyrau Cymunedau yn Gyntaf y canlynol:

- cafodd 3,534 o bobl gyflogaeth
- gwellodd 11,050 o blant eu perfformiad academaidd
- gwellodd 6,043 o blant eu presenoldeb yn yr ysgol
- cynyddodd 14,981 eu gweithgarwch corfforol
- cymerodd 3,761 o bobl ran mewn chwaraeon unwaith yr wythnos.

Caiff mesurau perfformiad Cymunedau yn Gyntaf (yn ogystal â Teuluoedd yn Gyntaf a Dechrau'n Deg) eu dadgyfuno lle y bo'n bosibl er mwyn rhoi dadansoddiad llawnach o'r buddiolwyr yn ôl nodweddion gwarchoddedig yn ogystal â'r nifer sydd wedi manteisio ar y ddarpariaeth a gynigiwyd drwy gyfrwng y Gymraeg.

Cyflwynwyd adroddiad gan Werthusiad Proses annibynnol o'r Rhaglen fis Chwefror diwethaf. Canfu fod y rhaglen wedi ymateb i raddau helaeth i heriau a wynebai fersiynau blaenorol o'r rhaglen. Mae'r newidiadau a wnaed i ddyluniad y cam diweddaraf hwn o Raglen Cymunedau yn Gyntaf (yn dechrau ym mis Ebrill 2012) wedi ei gwneud yn fwy tebygol, ar y cyfan, y bydd y Rhaglen yn llwyddo i gyflawni ei nodau a gellir monitro cynnydd yn erbyn y rhain yn effeithiol bellach.

Yng ngoleuni polisi a chyd-destun deddfwriaethol sy'n newid yn ogystal â'r cyfyngiadau ariannol a ragwelir, disgwylir i 2016/17 fod yn flwyddyn drosiannol i Cymunedau yn Gyntaf. Er enghraifft, dylai Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 gyda'i ffocws ar gymunedau cydlynus gael effaith sylweddol ar y ffordd y mae Llywodraeth Cymru yn gweithio gyda chymunedau. Mae hyn yn cynnwys lle mae gan Glystyrau gyfran uwch na'r cyfartaledd o siaradwyr Cymraeg, grwpiau lleiafrifoedd ethnig neu bobl eraill â nodweddion gwarchoddedig.

Mae trafodaethau cynnar gyda phob un o'r 19 o Gyrrff Cyflawni Arweiniol wedi canolbwyntio ar ad-drefnu strwythurau ac adnoddau staff er mwyn sicrhau gwerth am arian. Bwriedir parhau i gydweithio'n agos â'r holl Gyrrff Cyflawni Arweiniol gan nodi'n gynnar gyfleoedd i ailgyfeirio cyllid a allai, fel arall, gael ei danddefnyddio (er enghraifft o ganlyniad i swyddi gwag) at brosiectau ac ardaloedd sy'n barod i sicrhau'r canlyniadau sydd eu hangen. Ar y sail hon, disgwylir i Gyrrff Cyflawni Allweddol sicrhau canlyniadau sy'n debyg iawn i'r rhai a ragwelwyd yn eu Cynlluniau Cyflawni cyfredol a dylai hefyd fod cyfle i baratoi ar gyfer cyfeiriad y rhaglen a gwaith cysylltiedig â chymunedau yn y dyfodol a rhoi arwydd ohono. Gallai hyn gynnwys, er enghraifft, fwy o weithio gyda'r sector preifat a'r trydydd sector, neu adeiladu ar y model sydd eisoes yn cael ei dreialu gan Sefydliad Young, ac annog cymunedau i ddatblygu dulliau gweithredu arloesol a chefnogi'r rhai mwyaf llwyddiannus.

Bydd ffocws ar weithgareddau craidd yn helpu i ymgorffori canlyniadau sydd, ar hyn o bryd, yn gysylltiedig ag arian cyfatebol y Grant Amddifadedd Disgyblion, yn ddyfnach yn rhaglen graidd Cymunedau yn Gyntaf. Bwriedir i'r penderfyniad i ddileu elfen ar wahân ar gyfer yr arian cyfatebol adeiladu ar y broses gyflawni, gan ymgorffori cydweithio ymhellach fel cysail ganolog, yn hytrach nag 'ychwanegiad' posibl, tra'n lleihau'r baich, a all fod yn anghymesur weithiau, sy'n gysylltiedig â grant cymharol fach.

Diwygio Lles

Mae asesiad Llywodraeth Cymru o effaith y diwygiadau lles, sy'n canolbwyntio ar bobl o oedran gweithio, yn amcangyfrif y bydd gostyngiad o tua £900 miliwn yn y budd-daliadau a'r credydau treth blynyddol y gellir eu hawlio yng Nghymru yn 2015/16. I roi'r golled gyffredinol hon yn ei chyd-destun, amcangyfrifir y bydd tua £6 biliwn o wariant ar fudd-daliadau a chredydau treth a £45 biliwn o incwm gwario gros aelwydydd yn 2015/16.

Gellir priodoli tua hanner y golled hon i'r ffordd y caiff budd-daliadau a chredydau treth eu huwchraddio¹. Mae colledion ariannol mawr eraill yn deillio o leihad yn y llwyth achosion o dan Daliadau Annibyniaeth Bersonol (PIP) o gymharu â Lwfans Byw i'r Anabl (DLA) a'r penderfyniad i bennu terfyn amser o flwyddyn ar gyfer Lwfans Cyflogaeth a Chymorth (ESA) cyfrannol i'r rheini yn y grŵp gweithgaredd cysylltiedig â gwaith. I'r gwrthwyneb, mae rhai o'r diwygiadau i Fudd-dal Tai (HB) a'r Cap ar Fudd-dal Tai yn arwain at lawer llai o golledion o ran cyfanswm yr incwm yng Nghymru.

Hyd yn oed ar ôl ystyried effaith y newidiadau i bensiynau a threthi personol, mae'r Sefydliad Astudiaethau Cyllid yn amcangyfrif y bydd colled flynyddol o dros £700 miliwn yng Nghymru yn 2015/16.

Er na all Llywodraeth Cymru wneud iawn am y diffyg a grëwyd gan y newidiadau o ran diwygio lles, fel y'i nodir yn ein Rhaglen Lywodraethu, mae'n ymrwymedig i fynd ati i leddfu effaith y diwygiadau, ar draws y Llywodraeth, gymaint ag y gall o fewn cyd-destun lleihau cyllidebau. Mae hyn yn cynnwys cymorth a roddir i Awdurdodau Lleol drwy'r gyllideb atal Digartrefedd, sy'n cefnogi'r broses o weithredu'r ddeddfwriaeth newydd ynglŷn â diweithdra. Yn aml, mae atal digartrefedd yn golygu helpu pobl i ddelio â'r problemau a achosir gan, er enghraifft, ôl-ddyledion rhent, y gall gostyngiadau yn y Budd-dal Tai, neu oedi cyn ei gael, fod yn rhan ohonynt.

Mae rhywfaint o'r gwaith lliniaru hwn yn cael ei ariannu drwy'r gyllideb Cymunedau, gan gynnwys cyllid ychwanegol i gefnogi gwasanaethau cynghori a chymorth rheng flaen ar faterion sy'n ymwneud â budd-daliadau lles, fel y'i hamlinellir yn yr adrannau ar Gynhwysiant Ariannol a Chynhwysiant Digidol isod.

Bydd angen llunio meini prawf cymhwysedd newydd ar gyfer budd-daliadau a drosglwyddir a gaiff eu gweinyddu gan Lywodraeth Cymru, o ystyried y newidiadau a gyflwynwyd i fudd-daliadau a chredydau treth gan Lywodraeth y DU. Mae'n bosibl y bydd i'r meini prawf cymhwysedd newydd oblygiadau ariannol i gyllideb Llywodraeth Cymru. Rydym wrthi'n asesu'r cyfryw oblygiadau.

---

¹ Mae'n cynnwys: Newid i uwchraddio'r rhan fwyaf o fudd-daliadau a chredydau treth yn ôl y Mynegai Prisiau Defnyddwyr (yn hytrach na'r Mynegai Prisiau Manwerthu neu Fynegai Rossi), cap o 1% ar y rhan fwyaf o fudd-daliadau oedran gweithio a chredydau treth (heb gynnwys budd-daliadau anabledd a gofalwyr) a Budd-dal Plant, cynyddu cyfraddau LTLI yn ôl y 30ain ganradd o renti ar y farchnad leol yn hytrach na'r canolrif (yn rhan o ddiwygiadau 2011-12 i'r LTLI), a chynyddu cyfraddau LTLI yn ôl y Mynegai Prisiau Defnyddwyr yn hytrach na'r 30ain ganradd o renti ar y farchnad leol.

Cydraddoldeb a Chynhwysiant

Rydym wedi diogelu'r gyllideb ar gyfer ein Grant Cydraddoldeb a Chynhwysiant (EIG), sy'n cefnogi Plant, Teuluoedd a Chymunedau Difreintiedig drwy ei ymrwymiad i drechu tlodi, sicrhau cyfiawnder cymdeithasol a chyfle cyfartal. Bydd cyllid yn 2016-17 yn parhau i gefnogi'r prosiectau y dyfarnwyd tair blynedd o gyllid iddynt o fis Ebrill 2014. Mae'r Grant Cydraddoldeb a Chynhwysiant yn cefnogi amcanion ein Cynllun Cydraddoldeb Strategol o ran trechu tlodi, gan ganolbwyntio ar fesurau ataliol ac ymyriadau cynnar i alluogi pobl i fynd i'r afael ag anghydraddoldeb a gweithio tuag at sicrhau cyfleoedd a chanlyniadau mwy cyfartal.

Mae cyllid o £0.2m wedi'i gadw hefyd ar gyfer Cydlyniant Cymunedol. Nod y rhaglen yw gweld mwy o gydweithio rhwng Awdurdodau Lleol, Partneriaethau Diogelwch Cymunedol, Partneriaethau Cymunedau yn Gyntaf a sefydliadau trydydd sector. Mae Cydlyniant Cymunedol hefyd yn gweithio tuag at sicrhau mwy o gyfranogiad ym mywyd y gymuned a chyfle cyfartal gwell i grwpiau na chânt eu clywed yn aml, gan gynnwys Sipsiwn, Teithwyr, ymfudwyr, ceiswyr lloches a ffoaduriaid, gan gefnogi cymunedau sy'n wynebu cyfle anghyfartal yn aml.

Cynhwysiant Ariannol

Mae'r llinell Cynhwysiant Ariannol yn y gyllideb yn cefnogi meysydd gwaith sy'n ymwneud ag Undebau Credyd, Gwasanaethau Cynghori a'r Gronfa Cymorth Dewisol. Mae'r rhain yn elfennau pwysig o'r Strategaeth Cynhwysiant Ariannol ar ei newydd wedd y cynhelir ymgynghoriad yn ei chylch ar hyn o bryd. Mae'r strategaeth yn nodi sut rydym yn anelu at weithio gyda sefydliadau partner, yng Nghymru ac ar lefel y DU, er mwyn lleihau allgáu ariannol.

Ym mis Mawrth 2014, neilltuwyd £1.9 miliwn o gyllid, wedi'i dapro tan fis Mawrth 2017, i gefnogi'r mudiad Undebau Credyd. Rhoddwyd y cymorth parhaus hwn i Undebau Credyd er mwyn iddynt allu darparu gwasanaethau i'r aelodau hynny o'r gymdeithas sydd wedi'u hallgáu fwyaf yn ariannol, gan barhau i wella eu cynaliadwyedd eu hunain. Erbyn mis Medi 2015 (hanner ffordd drwy'r prosiect), mae'r cyllid wedi ei gwneud yn bosibl i'r pymtheg Undeb Credyd sy'n rhan o'r prosiect roi dros 14,600 o fenthyciadau gwerth £11.3 miliwn i unigolion sydd wedi'u hallgáu'n ariannol.

Rydym yn cydnabod bod cynaliadwyedd yn fater allweddol i Undebau Credyd ac, er mai sefydliadau annibynnol ydynt, rydym wedi sefydlu grŵp Cydweithredu'r Undebau Credyd er mwyn hwyluso'r broses hon. Oherwydd ein bod yn tapro cyllid, mae cydweithredu (gyda'r nod o gefnogi cynaliadwyedd) yn bwysicach nag erioed bellach ac mae materion megis y gyflogres a'r systemau y mae Undebau Credyd yn eu defnyddio yn allweddol. Efallai y bydd Undebau Credyd yn uno o

ran hyn ac rydym wedi cefnogi achosion o'r fath pan fyddant er budd yr Undebau Credyd a'u haelodau. Fodd bynnag, rydym yn cydnabod mai Undebau Credyd unigol sy'n rhaid penderfynu a fydd uno er budd eu haelodau. Yn gynharach eleni, cefnogwyd uno Undeb Credyd Hafren ac Undeb Credyd Gogledd Cymru gennym, a fydd yn cynnig sefydlogrwydd mawr ei angen i'r gweithrediad yn y Drenewydd, a bydd yn sicrhau presenoldeb Undeb Credydau o hyd ym Mhowys. Bydd yr Undeb Credyd hefyd yn gweithio gydag Undebau Credyd eraill yn yr ardal.

Rydym wedi parhau i ariannu gwasanaethau cynghori er mwyn cefnogi llawer o bobl yn ein cymunedau y mae'r Diwygiadau Lles yn effeithio arnynt ac sydd fwyaf tebygol o fod yn byw mewn tlodi. Felly, yn amodol ar waith monitro agos pellach a'r penderfyniadau cyllidebol terfynol, rwy'n cynnig y dylid cadw'r lefel bresennol o gyllid sydd ar gael ar gyfer gwasanaethau cynghori yn 2016-17 gan fod effaith rhai agweddau ar y cyllid hwn yn cael ei dangos yn y paragraffau canlynol. Mae gwaith y Rhwydwaith Cynghori Cenedlaethol yn parhau hefyd gyda gwaith ar Fframwaith Safonau Ansawdd yn mynd rhagddo, ynghyd â mapio gwasanaethau cynghori.

O dan y gwasanaethau cynghori, rydym wedi cefnogi Cynllun Cyngor Da: Byw'n Well (BABL) sy'n cael ei redeg gan Cyngor ar Bopeth (£2.2m y flwyddyn) sy'n rhoi cyngor ar hawlio budd-daliadau. Yn ystod hanner cyntaf 2015/16 mae'r cynllun wedi cynorthwyo dros 9000 o bobl a chadarnhawyd bod budd-daliadau gwerth dros £10m wedi cael eu hawlio ganddynt o ganlyniad i hynny. Yn ystod tair blynedd gyntaf y cynllun, rhwng 2012 a 2015, mae BABL wedi helpu bron 60,000 o bobl a chadarnhawyd eu bod wedi hawlio budd-daliadau gwerth dros £52 miliwn o ganlyniad i hynny. Cyhoeddwyd y gwerthusiad o'r Cynllun ar ddiwedd mis Tachwedd. Canfu fod BABL wedi cael effaith gadarnhaol sylweddol ar y rhai sy'n defnyddio'r gwasanaethau a gefnogir ganddo, yn enwedig gwaith allgymorth llinyn Cyngor Da Iechyd Da sy'n cyrraedd unigolion a fyddai'n annhebygol o geisio'r cyngor sydd ei angen arnynt o unrhyw ffynhonnell arall neu gan unrhyw asiantaeth arall.

Yn ogystal â BABL, rydym wedi darparu cyllid drwy ein Grant Gwasanaethau Cynghori Rheng Flaen (£2 filiwn yn 2015/16) sy'n helpu gwasanaethau cynghori i roi cyngor ar faterion sy'n ymwneud â budd-daliadau lles; dyled a thai. Yn 2014/15, roedd sefydliadau yn gallu ymateb i fwy na 30,000 o geisiadau am wybodaeth a chyngor drwy hyn, gan sicrhau incwm ychwanegol gwerth bron £6.5 miliwn. Yn hanner cyntaf 2015/16, ymatebwyd i fwy na 26,500 o geisiadau gan sicrhau bron £5 miliwn o incwm ychwanegol. Mae gwerthusiad o'r Grantiau Gwasanaethau Cynghori Rheng Flaen yn mynd rhagddo ar hyn o bryd.

Mae'r Gronfa Cymorth Dewisol yn ôl y galw wedi parhau i roi cymorth i'r rhai sydd â'r angen mwyaf. Mae'r Gronfa Cymorth Dewisol yn rhoi cymorth brys i rhwng 1,500 a 2,000 o bobl bob mis. Rhoddwyd cyfanswm o bron 57,500 o

ddyfarndaliadau gwerth bron £14.8m yn ystod y ddwy flynedd gyntaf (13/14 a 14/15). Yn ystod trydedd flwyddyn y cynllun, hyd yma (hyd at ddiwedd mis Hydref 2015) rhoddwyd dros 16,000 o ddyfarndaliadau gwerth tua £3.74m.

Mae cyllideb Cynhwysiant Ariannol ar gyfer 2016/17 yn cynnwys darpariaeth ar gyfer parhad y Gronfa. Fodd bynnag, bydd y toriadau yn y gyllideb ar gyfer Cynhwysiant Ariannol yn effeithio ar y Gronfa Cymorth Dewisol. Bydd angen i'r gyllideb grant ar gyfer y Gronfa gael ei lleihau sy'n golygu y bydd llai o arian ar gael i unigolion yn y cynllun hwn sy'n gweithredu yn ôl y galw. Fodd bynnag, os bydd y galw a nifer y ceisiadau cymwys yn aros yr un fath, byddai cyllideb grant ddiwygiedig 16/17 yn ddigon i ddarparu ar gyfer hyn. Bydd yn bwysig monitro dylanwadau allanol ar y Gronfa megis effaith Diwygiadau Lles ac, yn fwy penodol, y broses o gyflwyno Credyd Cynhwysol.

Cynhwysiant Digidol

Bydd cymorth cyllideb gwerth £1.250m ar gyfer gweithgareddau Cynhwysiant Digidol yn 2016/17. Ar yr olwg gyntaf, bydd yn ymddangos fel cynnydd o gymharu â'r llynedd. Fodd bynnag, nid felly y mae, oherwydd cafodd cyllid cynhwysiant digidol y llynedd ei ddarparu drwy ddefnyddio incwm ERDF, nad yw ar gael mwyach. Bydd y gyllideb hon yn ei gwneud yn bosibl i barhau â chyllid Llywodraeth Cymru o £1m y flwyddyn ar gyfer y Rhaglen Cynhwysiant Digidol benodol, Cymunedau Digidol Cymru. Mae hon yn helpu i fynd i'r afael ag allgáu digidol drwy weithio mewn partneriaeth â sefydliadau sydd mewn sefyllfa dda i gyrraedd y grwpiau sydd wedi'u hallgáu'n ddigidol i'r graddau mwyaf (pobl hŷn a phobl anabl, y rhai sy'n byw mewn tai cymdeithasol, pobl ddi-waith a phobl economaidd anweithgar o oedran gweithio). Mae'r cymorth a roddir yn cynnwys helpu sefydliadau i ymgysylltu'n fwy effeithiol â chleientiaid sydd wedi'u hallgáu'n ddigidol; recriwtio gwirfoddolwyr; hyfforddi staff rheng flaen; a chydgyssylltu gweithgareddau. Bydd y rhaglen yn cyfrannu at gyflawni targedau heriol 2017 a nodir yn ein Cynllun Cyflawni Cynhwysiant Digidol (a ddiweddarwyd ym mis Awst 2015) a bydd yn rhan allweddol o'r Fframwaith a'r Cynllun Cyflawni Cynhwysiant Digidol ar eu newydd wedd sydd i'w cyhoeddi yn y Flwyddyn Newydd.

Y Trydydd Sector

Mae Cynllun y Trydydd Sector (2014) yn adnewyddu ymrwymiad Llywodraeth Cymru i ddarparu cyllid craidd i gyrff seilwaith y Trydydd Sector ledled Cymru, yn bennaf Cyngor Gweithredu Gwirfoddol Cymru (CGGC), Cyngorau Gwirfoddol Sirol a Chanolfannau Gwirfoddoli. Mae'r Cynllun yn cynnwys ein Cod Ymarfer ar gyfer Ariannu'r Trydydd Sector sy'n nodi 17 o Egwyddorion a chyngor ar yr amryw ffyrdd y mae Llywodraeth Cymru yn darparu cyllid. Mae'r cyrff seilwaith yn gweithio'n agos gyda'i gilydd ac yn sicrhau bod cyngor ac arweiniad cyson ar gael yn hawdd i sefydliadau gwirfoddol a gwirfoddolwyr unigol unrhyw le yng Nghymru. Mae cyllideb Seilwaith y Trydydd Sector yn cwmpasu'r gwaith hwn, yn

ogystal â grantiau i gefnogi gwaith gwirfoddoli, Uned Cofnodion Troseddol CGGC a chyllid craidd ar gyfer y Sefydliad Cymunedol yng Nghymru.

Bydd y gwaith hwn yn parhau yn 2016/17 ond, yn unol â chanlyniadau adolygiad diweddar, bydd cysylltiad cryfach a mwy cyson â gwasanaethau cyhoeddus, cydweithredu ledled Cymru a dull ariannu tecach.

Mae cymorth i wirfoddoli yn nodwedd allweddol o'r Seilwaith. Bydd y ddwy raglen grant Gwirfoddoli bresennol (y Gronfa Gwirfoddoli yng Nghymru a GwirVol) yn dod ynghyd i ffurfio un cynllun a fydd yn sicrhau dull gweithredu mwy cydlynol ynghyd ag arbedion effeithlonrwydd.

Bydd y cyrff Seilwaith yn parhau i gymryd rhan a chefnogi sefydliadau'r Trydydd Sector a sefydliadau cymunedol a gwirfoddolwyr, yn y gwaith o ailgynllunio a darparu gwasanaethau cyhoeddus. Yn yr un modd, byddant yn chwarae rôl allweddol yn y gwaith gyda sefydliadau cymunedol a sefydliadau'r Trydydd Sector o ran y datblygiadau deddfwriaethol a pholisi allweddol newydd, gan gynnwys Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol 2015, Deddf Gwasanaethau Cyhoeddus a Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015, Deddf Llywodraeth Leol 2015 ac Egwyddorion Gweithio Gyda Chymunedau Llywodraeth Cymru.

Yn ystod y flwyddyn nesaf, bydd swyddogion Llywodraeth Cymru yn parhau i gael sgysiau â CGGC a Chynghorau Gwirfoddol Sirol ynglŷn â chydweithredu'n agosach ac uno posibl er mwyn sicrhau bod Cynghorau Gwirfoddol Sirol yn barod i gefnogi ymwneud sefydliadau cymunedol a sefydliadau'r Trydydd Sector â'r broses o lunio natur newidiol darparu gwasanaethau cyhoeddus yn y dyfodol. Fodd bynnag, byddwn yn parhau i roi sylw dyledus i annibyniaeth y sefydliadau hyn.

Mae trafodaethau hefyd yn mynd rhagddynt ynglŷn â threfniadau cyllido yn y dyfodol ar gyfer cymorth diogelu i sefydliadau'r Trydydd Sector. Mae'n rhaid i sefydliadau'r Trydydd Sector gael eu llywodraethu'n dda, yn enwedig lle maent yn gweithio gyda phlant, pobl ifanc ac oedolion sy'n agored i niwed. Mae ein trafodaethau gyda sefydliadau'r Trydydd Sector ac eraill yn awgrymu mai codi ymwybyddiaeth a hyfforddiant, ynghyd â chysylltiad agos â gwaith Byrddau Diogelu, yw'r ffordd gywir o sicrhau bod sefydliadau'r Trydydd Sector yn parhau â'u gwaith gyda'n dinasyddion sydd fwyaf agored i niwed o bob oedran. Nid yw'r patrwm blaenorol o gyllido ar gyfer y gwaith hwn, a ganolbwyntiodd yn bennaf ar wiriadau Cofnodion Troseddol ffurfiol, yn briodol mwyach a bydd trafodaethau gyda'r Adran Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol yn parhau er mwyn sicrhau y caiff anghenion y Trydydd Sector eu hystyried o fewn strwythurau a phatrymau cymorth ehangach.

Yn gyffredinol, bydd y newidiadau hyn yn ystyried y gostyngiad yng nghyllideb Seilwaith y Trydydd Sector o £6.805 miliwn yn 2015/16 i £6.125 miliwn yn

2016/17. Mae cynigion ar gyfer 2016/17 wedi cael eu datblygu, ar hyd y llinellau a amlinellwyd gennyf, ac maent yn cael eu harfarnu ar hyn o bryd.

Bydd y gostyngiad yn y gyllideb yn effeithio ar y cyrff seilwaith, y mae toriadau yng nghyllid awdurdodau lleol neu ffrydiau incwm eraill yn effeithio ar lawer ohonynt hefyd. Byddwn yn cymryd gofal i sicrhau bod gostyngiadau yn cael eu dosbarthu mewn ffordd briodol a theg.

Grant Cefnogi Pobl

Mae Rhaglen Cefnogi Pobl yn rhan allweddol o bolisi Llywodraeth Cymru ar gyfer Atal Digartrefedd sy'n cefnogi llai o ddefnydd o'r GIG, defnydd hirdymor o Wasanaethau Cymdeithasol, trechu tlodi a mentrau i helpu pobl i mewn i addysg neu gyflogaeth. Defnyddir y Rhaglen i roi cymorth sy'n gysylltiedig â thai i bobl sy'n agored i niwed. Cafwyd tystiolaeth bellach o fanteision y Rhaglen ar gyfer gwasanaethau iechyd. Fel y soniwyd yn gynharach, mae'r canfyddiadau sy'n deillio o'n hastudiaeth ddichonoldeb yn dangos gostyngiad hirdymor cyffredinol yn y defnydd o wasanaethau meddygon teulu gan y rhan fwyaf o grwpiau defnyddwyr ar ôl iddynt gael cymorth o dan y rhaglen a gwelir patrymau tebyg o ran y defnydd o Adrannau Damweiniau ac Achosion Brys gan rai grwpiau defnyddwyr.

O ystyried pwysigrwydd y gyllideb hon, rydym wedi'i diogelu. Rhoddir cyllideb o £124.488 miliwn ar gyfer 2016-17. Yr Awdurdodau Lleol sy'n gyfrifol am ddefnyddio'r gyllideb mor effeithiol ac effeithlon â phosibl, gan weithio gyda phartneriaid drwy Bwyllgorau Cydweithredol Rhanbarthol a threfniadau cydweithredu lleol eraill gan mai hwy sydd yn y sefyllfa orau i bennu anghenion a blaenoriaethau lleol. Ar y cyd â'r Bwrdd Cynghori Cenedlaethol, y Pwyllgorau Cydweithredu Rhanbarthol ac Awdurdodau Lleol unigol, rydym yn parhau i ystyried y cyfleoedd i'r sectorau tai, iechyd a gwasanaethau cymdeithasol ddatblygu a darparu gwasanaethau mwy integredig.

Rydym yn mesur perfformiad yr ymyriadau sy'n gysylltiedig â'r Grant Cefnogi Pobl mewn sawl ffordd. Yn gyntaf, drwy ystyried gwybodaeth a gyflwynir gan Awdurdodau Lleol sy'n nodi sut maent yn gwario'r grant. Yn ail, drwy gasglu ystod o ddata cyfanredol sy'n amlinellu'r modd y mae canlyniadau yn cael eu cyflawni gan y bobl sy'n cael y cymorth. Mae'r rhain yn cynnwys mesurau fel 'teimlo'n fwy diogel', 'rheoli arian', a 'rheoli llety' yn ogystal â 'teimlo'n iach yn gorfforol' a 'teimlo'n iach yn feddyliol'. Rydym bellach wedi cytuno ar raglen waith â chynrychiolwyr o'r sector gwirfoddol ac Awdurdodau Lleol a fydd yn arwain at gasglu data mwy cyson a chadarn yn y dyfodol. Mae fy swyddogion hefyd wedi cynnal adolygiadau o'r ffordd y caiff rhaglenni eu rheoli ac y caiff gwasanaethau eu darparu mewn ardaloedd Awdurdod Lleol. Mae adolygiadau o bob un o'r 22 Awdurdod Lleol wedi'u cwblhau bellach. Bu'r adolygiadau hyn yn fuddiol i bawb ac maent yn helpu i wella'r ffordd y mae'r Rhaglen yn gweithredu ymhellach.

Daeth ein deddfwriaeth newydd yn Rhan 2 o Ddeddf Tai (Cymru) 2014, sy'n gosod dyletswydd ar Awdurdodau Lleol i atal digartrefedd, i rym ym mis Ebrill 2015. Fe'i hategwyd gan ganllawiau wedi'u diweddarau a rhaglen helaeth o hyfforddiant, a oedd yn cynnwys dros 600 o staff mewn Awdurdodau Lleol a sefydliadau'r Trydydd Sector. Cymerwyd camau ychwanegol i wella'r cymorth sydd ar gael i garcharorion cyn iddynt gael eu rhyddhau a datblygwyd Llwybr cenedlaethol i sicrhau dull gweithredu mwy cydgysylltiedig rhwng yr holl sefydliadau dan sylw, gan gynnwys Awdurdodau Lleol. Eglurodd y Llwybr rolau a chyfrifoldebau'r gwahanol sefydliadau o ran darparu gwasanaethau a chymorth, a'r hyn a ddisgwylir ganddynt. Mae iddo ddwy ran; y naill i oedolion a'r llall i droseddwr ifanc. Mae gwerthusiad annibynnol o'r deddfwriaeth newydd yn cael ei gomisiynu.

Yn ogystal â'r rôl y mae Rhaglen Cefnogi Pobl yn ei chwarae o ran atal digartrefedd, mae gennym gyllideb benodol i gefnogi prosiectau, gan gynnwys gwasanaethau a chymorth annibynnol ledled y wlad. Ategwyd y gyllideb o £6.2 miliwn ar gyfer 2015-16 drwy gyllid ychwanegol o £4.9 miliwn er mwyn rhoi cymorth ychwanegol i Awdurdodau Lleol wrth iddynt ddechrau cydymffurfio â'r deddfwriaeth newydd. Eleni, rhoddir cyllideb o £5.907 miliwn. Caiff hon ei hategu yn ystod y flwyddyn drwy ddyraniadau ychwanegol er mwyn helpu Awdurdodau Lleol gyda chostau ychwanegol ail flwyddyn gweithredu'r deddfwriaeth newydd ynglŷn â digartrefedd, y caiff ei chost ei rheoli o fewn fy mhortffolio.

Asiantaethau Gofal a Thrwsio a Chyfranogiad Tenantiaid

Mae Asiantaethau Gofal a Thrwsio yn parhau i wneud cyfraniad hollbwysig i helpu pobl i fyw'n annibynnol. Mae'r addasiadau y maent yn eu gwneud i gartrefi pobl yn eu galluogi i fyw'n ddiogel ac mor annibynnol â phosibl. Fel y cyfryw, maent yn helpu i leihau'r angen am wasanaethau iechyd a gwasanaethau cymdeithasol. Maent yn helpu i atal pobl rhag syrthio ac felly dderbyniadau nas cynlluniwyd i'r ysbyty. Darperir y cyllid o'r gyllideb Byw'n Annibynnol. Pennwyd cyllideb o £5.159 miliwn ar gyfer 2016-17 ond mae hyn o ganlyniad i gyfuno tair llinell cyllideb (£4.056 miliwn ar gyfer cyllideb Gofal a Thrwsio; £0.432 miliwn ar gyfer y Rhaglen Addasiadau Brys, a chyllideb o £1.252 miliwn ar gyfer Datblygu Polisi Tai sydd wedi cefnogi nifer o gamau gweithredu gan gynnwys sefydliadu sy'n cael arian craidd ar gyfer gwaith ar gyfranogiad tenantiaid, a chydarddoldeb, gweithredu deddfwriaeth a rheoleiddio Landlordiaid Cymdeithasol Cofrestredig. Mae'r llinell gyfunol yn y gyllideb ar gyfer 2016-17 yn adlewyrchu gostyngiad o 10 y cant o gymharu â chyfanswm y cyllid yn 2015-16. Yr asiantaethau Gofal a Thrwsio rheng flaen yw'r flaenoriaeth ar gyfer y gyllideb hon. Caiff yr union swm i'w ddyrannu ei bennu ar ôl ystyried y nifer lai o asiantaethau sy'n bodoli ar ôl uno a'r gofynion eraill ar y gyllideb o ganlyniad i weithredu deddfwriaeth.

O ganlyniad i ymchwil a gomisiynwyd gan Lywodraeth Cymru, gofynnwyd i grŵp gorchwyl amlasiantaethol gynllunio a datblygu system well o addasu cartrefi pobl. Mae'r gwaith hwn yn tynnu at ei derfyn a bydd y system well ar waith ar gyfer 2016-17. Mae helpu pobl i fyw'n ddiogel yn eu cartrefi eu hunain am gyhyd â phosibl yn un o'n blaenoriaethau. Mae addasiadau i gartrefi pobl yn gwneud hyn yn bosibl, gan atal derbyniadau nas cynlluniwyd i'r ysbyty, er enghraifft, o ganlyniad i dorri clun ar ôl syrthio. Mae hyn a'r ffaith y gall addasiadau hefyd helpu pobl i ddychwelyd i'w cartrefi'n gynt ar ôl triniaeth yn yr ysbyty, yn helpu i leihau'r galw ar y GIG. Caiff y system well swm ychwanegol o £4 miliwn yn ei blwyddyn gyntaf. Bydd hyn yn gwneud gwahaniaeth gwirioneddol i ansawdd bywyd llawer o bobl drwy eu galluogi i barhau i fyw mor annibynnol â phosibl yn eu cartrefi eu hunain.

Mae Llywodraeth Cymru wedi rhoi cyllid craidd i ddau sefydliad tenantiaid yn ystod tymor y Llywodraeth hon. Mae'r cyllid wedi gostwng yn ystod y blynyddoedd diwethaf o ganlyniad i bwysau cyllidebol. Mae'r cynigion gan y sefydliadau yn cael eu hasesu a disgwylir y byddwn yn parhau i roi cyllid craidd ond ar lefel is oherwydd y toriadau pellach y bu'n rhaid eu gwneud i'r gyllideb. Mae ymchwil a gomisiynwyd gan Lywodraeth Cymru wedi awgrymu bod angen ailystyried y cymorth sydd ei angen ar gyfer cyfranogiad tenantiaid o ran gwerth am arian, gyda datblygiadau tuag at sefyllfa lle y bydd un darparwr yn hytrach na'r ddau ddarparwr presennol. Disgwylir i'r trefniadau ar gyfer hyn gael eu rhoi ar waith yn ystod 2016/17 tra bydd cyllid craidd yn parhau i roi cymorth i denantiaid. Yn ogystal â'r ddau sefydliad, cefnogwyd Panel Cyngori i Denantiaid. Mae hwn wedi cefnogi'r Bwrdd Cyngori Rheoleiddio sy'n goruchwyllo'r gwaith o reoleiddio Landlordiaid Cymdeithasol Cofrestredig. Mae Bwrdd cwbl annibynnol, newydd yn cael ei ffurfio o 2016-17 ymlaen ond bydd yn parhau i gael ei gefnogi gan y Panel Cyngori Tenantiaid.

Mae Rhan 1 o Ddeddf Tai (Cymru) 2015 yn cynnig manteision i bobl sy'n rhentu eu cartrefi gan y sector preifat. Bydd yn gwella arferion drwy'r gofyniad i gofrestru a thrwyddedu landlordiaid preifat ac asiantau gosod a gyflawnir gan gynllun Rhentu Doeth Cymru. Daeth y ddeddfwriaeth newydd i rym ar 23 Tachwedd 2015. Bydd y flwyddyn gyntaf yn un "cyffyrddiad ysgafn" ar y cyfan, gan ganolbwyntio ar godi ymwybyddiaeth ac annog cofrestru a thrwyddedu cyn y daw camau gorfodi yn brif ffocws o fis Tachwedd 2016. Y nod yw y bydd y cynllun yn ariannu ei hun a chaiff y ffioedd a godir gan yr Awdurdod Trwyddedu Dynodedig Unigol – Cyngor Caerdydd – eu defnyddio i dalu'r costau rhedeg. Mae Llywodraeth Cymru yn rhoi cymorth ychwanegol yn ystod y camau cynnar yn unol â'r asesiad o gostau a gynhaliwyd ar gyfer Memorandwm Esboniadol y Ddeddf e.e. gweithgareddau cyfathrebu i godi ymwybyddiaeth ac annog cydymffurfiaeth. Caiff costau gwerthusiad annibynnol eu hariannu gan Lywodraeth Cymru hefyd.

Grant Tai Cymdeithasol a Grant Cyllid Tai

Mae rhaglen Grant Tai Cymdeithasol a'r Grant Cyllid Tai yn darparu cyllid i gynorthwyo gyda'r gwaith o adeiladu neu adnewyddu cartrefi fforddiadwy i'w rhentu (cymdeithasol a chanolradd) ac ar gyfer rhannu ecwiti (cymorth prynu). Caiff y cyllid ychwanegol a ddyrannwyd gennym ar gyfer 2016-17 yn parhau i gael ei ddefnyddio i gefnogi amrywiaeth o fathau gwahanol o lety e.e. fflatiau, byngalos, hosteli a llochesi, sy'n cynnwys llety a gynlluniwyd yn benodol ar gyfer defnyddwyr cadeiriau olwyn.

Dyrannwyd cyllideb cyfalaf o £64.6 miliwn i'r Grant Tai Cymdeithasol ar gyfer 2016-17 ac mae gan y Grant Cyllid Tai gyllideb refeniw o £4 miliwn. Mae'r dyraniad hwn yn atgyfnerthu ein hymrwymiad i gynyddu nifer y tai fforddiadwy o'r math cywir yng Nghymru. Byddwn yn parhau i ganolbwyntio ar gynyddu nifer yr eiddo ystafell wely llai yng Nghymru er mwyn helpu i liniaru effaith diwygiadau lles Llywodraeth y DU. Bydd y gyllideb gynyddol hon hefyd yn ein galluogi i barhau i archwilio a chefnogi ffyrdd arloesol o gynyddu'r cyflenwad o dai fforddiadwy yng Nghymru.

Mae'r tai fforddiadwy a ddarperir gyda chymorth grant yn bodloni Gofynion Ansawdd Dylunio (DQR) a safonau cartrefi gydol oes er mwyn sicrhau gwerth am arian. Caiff perfformiad ei fesur yn erbyn y targed o 10,000 o gartrefi fforddiadwy i'w hadeiladu yn ystod tymor y llywodraeth hon gyda 9,108 o dai fforddiadwy ychwanegol wedi'u hadeiladu yn ystod pedair blynedd gyntaf y llywodraeth hon. Mae'r gyllideb gynyddol hon hefyd yn golygu y byddwn yn gallu adeiladu mwy o gartrefi fforddiadwy na'r targed a chynyddu'r manteision cymdeithasol ac economaidd sy'n gysylltiedig ag adeiladu tai.

Cymorth i Brynu - Cymru

Rydym eisoes wedi buddsoddi mwy na £170 miliwn dros y tair blynedd diwethaf yn ein cynllun Cymorth i Brynu - Cymru, sydd wedi'i gynllunio i gynyddu'r cyflenwad tai yng Nghymru, gan helpu'r sawl sy'n prynu am y tro cyntaf a'r rhai sydd eisoes yn berchen ar dŷ i brynu eiddo newydd.

Mae dros 3,000 o geisiadau am fenthyciadau wedi cael eu cyflwyno ac rydym wedi helpu mwy na 2,400 o bobl i brynu cartref o dan ein cynllun Cymorth i Brynu. Mae'r cynllun yn helpu i ailennyn hyder yn y sector adeiladu ac yn galluogi mwy o bobl i brynu tŷ am y tro cyntaf. Rydym ar y trywydd cywir i roi cymorth i adeiladu hyd at 5,000 o gartrefi yn ystod y cam hwn o'r cynllun. Yn ystod y cyfnod adeiladu, caiff cyflogaeth yn y gymuned leol a'r ardal gyfagos ei chefnogi hefyd drwy'r contract adeiladu, gan ddarparu swyddi, cyfleoedd hyfforddi a phrentisiaethau. Mae hyn yn helpu i gynnal busnesau bach a chefnogi cyflogaeth hirdymor yn yr ardal.

Mae'r cynllun yn destun adolygiad cadarn o wybodaeth reoli fanwl sy'n cwmpasu gweithgarwch adeiladwyr, gweithgarwch prynwyr, gweithgarwch benthycwyr a gwybodaeth ariannol gyffredinol. Yn sgil llwyddiant y cynllun hyd yma mae'r cynigion cyllidebol hyn yn dangos ein hymrwymiad i ymestyn cynllun Cymorth i Brynu - Cymru y tu hwnt i fis Mawrth 2016.

Safonau Ansawdd Tai Cymru

Drwy fuddsoddi yn Safonau Ansawdd Tai Cymru (SATC), ein nod yw sicrhau bod pob annedd o ansawdd da ac yn addas ar gyfer anghenion preswylwyr nawr ac yn y dyfodol. Pennodd Llywodraeth Cymru darged i bob landlord cymdeithasol, sef gwella ei stoc dai er mwyn cyrraedd SATC cyn gynted â phosibl, ac erbyn 2020 fan bellaf. Mae'r ffurflenni ystadegol cyfredol a gyflwynwyd gan landlordiaid cymdeithasol yn dangos bod 72% o'u stoc wedi cydymffurfio â'r safon erbyn 31 Mawrth 2015.

Mae'n ofynnol i bob Landlord Cymdeithasol Cofrestredig a Chymdeithas Dai Leol gynnwys cymalau cymdeithasol ym mhob contract caffael lle gellir gwireddu budd i'r gymuned. Caiff y canlyniadau eu holrhain drwy Gwerth Cymru ac mae'r ffigurau diweddaraf ar gyfer contractau gosod tai gwerth £161 miliwn yn dangos bod 81% o'r swm hwn wedi cael ei ailfuddsoddi yng Nghymru. Cafodd 341 o bobl ddifreintiedig eu helpu i mewn i waith neu hyfforddiant a darparwyd dros 10,700 o wythnosau o hyfforddiant.

Lleoedd Llewyrchus Llawn Addewid

Mae'r Fframwaith Lleoedd Llewyrchus Llawn Addewid yn amlinellu ein hamcanion adfywio cenedlaethol sef y dylai pawb yng Nghymru fyw mewn cymunedau llewyrchus, cynaliadwy, llawn addewid, sydd â chysylltiadau da, economi leol gref ac ansawdd bywyd da. Mae'n gyson â rhaglen Cymunedau yn Gyntaf, gan rannu canlyniadau Cymunedau Ffyniannus, Cymunedau Dysgu a Chymunedau Iachach.

Caiff y brif raglen gwerth £100 miliwn ei chefnogi gan gyllideb trechu tlodi gwerth £7 miliwn ar gyfer saith cymuned arall yn ein hardaloedd mwyaf difreintiedig. Mae'r gronfa o £7 miliwn wedi'i chlustnodi ar gyfer prosiectau yn y 10 y cant o ardaloedd mwyaf difreintiedig yng Nghymru ac wedi'i dyrannu i awdurdodau lleol i'w defnyddio mewn ardaloedd penodol - naill ai tref neu ardal o fewn tref neu ddinas. Yn ogystal â'r rhaglenni adfywio hyn ar raddfa fwy, rydym yn ymgymryd â nifer fawr o ymyriadau eraill megis cymorth Ardal Gwella Busnes, Cronfa Fenthyciadau Canol Trefi, grantiau ar gyfer Partneriaethau Canol Trefi, Ymgyrch y Stryd Fawr, a chamau gweithredu ynglŷn ag ardrethi busnes. Mae'r fframwaith adfywio hwn yn dangos pwyslais amlwg ar adfywio canol trefi ledled Cymru.

Hanner ffordd drwy'r rhaglen erys ar y trywydd cywir i sicrhau hyd at 2,000 o swyddi newydd, helpu i adfywio ein cymunedau drwy hwyluso'r gwaith o adeiladu hyd at 2,500 o gartrefi fforddiadwy newydd a chartrefi newydd i'w gwerthu ar y farchnad, cynorthwyo bron 300 o fusnesau a denu buddsoddiad pellach o fwy na £280 miliwn.

Bydd y swm ychwanegol o £12 miliwn a ddyrannwyd i raglen Lleoedd Llewyrchus Llawn Addewid o dan y cynigion cyllidebol hyn yn ein galluogi i ehangu'r rhaglen a chyflawni mwy o brosiectau er mwyn ychwanegu at yr effaith drawsnewidiol y mae Lleoedd Llewyrchus Llawn Addewid yn ei chael ar ganol ein trefi.

Mae'r gwerthusiad o Lleoedd Llewyrchus Llawn Addewid yn mynd rhagddo. Mae gennym nifer o ddangosyddion y mae'n rhaid i Awdurdodau Lleol bennu rhagolygon a chyflwyno adroddiadau ar berfformiad yn eu herbyn.

Cyfleusterau Cymunedol

Mae'r Rhaglen Cyfleusterau Cymunedol yn gynllun grant dewisol. Gwahoddir ceisiadau ar sail dyfardaliadau unigol o hyd at £500,000. Mae'r gyllideb wedi'i hadfer o £10.95 miliwn yn 2016/17 yn debygol o olygu y bydd 12 i 15 o brosiectau ychwanegol yn cael arian. Mae gan y Rhaglen Cyfleusterau Cymunedol lif o brosiectau arfaethedig sy'n cael eu datblygu ar hyn o bryd ac y bydd angen eu hariannu yn 2016/17. Bydd hyn yn ei gwneud yn bosibl i'r rhaglen gael yr effaith fwyaf bosibl.

Safleoedd Sipsiwn a Theithwyr

Bydd cyllid y Grant Cyfalaf ar gyfer Safleoedd Sipsiwn a Theithwyr yn cynyddu £0.5m o'r gyllideb sylfaenol o £1.5m i £2m yn 2016-17. Mae'r Grant Cyfalaf Safleoedd yn darparu cyllid ar gyfer adnewyddu safleoedd presennol Sipsiwn a Theithwyr Awdurdodau Lleol a datblygu rhai newydd.

Dylai newidiadau yn y gyllideb arwain at ddatblygu safleoedd Sipsiwn a Theithwyr Awdurdodau Lleol ychwanegol, a fydd yn lleihau cyfraddau digartrefedd ymhlith y cymunedau hyn. Mae tangyflenwad sylweddol o safleoedd Sipsiwn a Theithwyr awdurdodedig yng Nghymru ac mae angen mynd i'r afael â hyn. Mae Llywodraeth Cymru wedi amcangyfrif bod angen rhwng 184 a 218 o leiniau ychwanegol (pob aelwyd ar safle) ac mae'r Awdurdodau Lleol eu hunain wedi amcangyfrif bod angen 301 ohonynt. Fodd bynnag, mae pob awdurdod lleol wrthi'n cynnal Aseidiadau newydd o Lety Sipsiwn a Theithwyr, a fydd yn rhoi amcangyfrif mwy cywir o'r angen am leiniau ar gyfer cartrefi symudol.

Cyn mis Ebrill 2014, nid oedd yr un awdurdod lleol wedi agor safle Sipsiwn a Theithwyr yng Nghymru ers 1997. Mae'r sefyllfa hon wedi arwain at dangyflenwad sylweddol o leiniau, a ddangosir gan aseidiadau o lety Sipsiwn a

Theithwyr awdurdodau lleol a nifer y gwersylloedd sydd heb eu hawdurdodi. Fodd bynnag, mae Rhan 3 o Ddeddf Tai (Cymru) 2014 a chyllid ychwanegol ar gyfer y gyllideb hon yn 2015-16 a 2016-17 yn dechrau mynd i'r afael â'r diffyg.

Nododd ymarfer ymgysylltu ag Awdurdodau Lleol fod angen £2m ychwanegol o gyllid er mwyn cefnogi prosiectau arfaethedig yn ystod 2015-16. Mae cyfanswm y gyllideb ar gyfer 2015-16, sef £3.5m, wedi cael ei ddyrannu'n llawn a dylai arwain at ddatblygu 25 o leiniau newydd ar gyfer cartrefi symudol a sawl prosiect adnewyddu. Mae hyn yn cynnwys 11 o leiniau newydd yn Nhorfaen, 10 o leiniau newydd yng Nghastell-nedd Port Talbot a phedair llain newydd yn safle Sipsiwn a Theithwyr cyntaf Conwy.

Cynhaliwyd ymarfer ymgysylltu tebyg ym mis Gorffennaf 2015, a nododd y bydd llai o alw am gyllid ychwanegol yn 2016-17 cyn y bydd dyletswyddau Deddf Tai (Cymru) 2014 yn arwain at alw ychwanegol o 2017-18 ymlaen. Felly, mae dadansoddiad o ymatebion o fis Gorffennaf 2015 wedi arwain at benderfyniad i gynyddu'r grant hwn £0.5m i £2m ar gyfer 2016-17. Byddwn yn ymgymryd â dadansoddiad ychwanegol i ragweld y galw mewn cyllidebau diweddarach.

Mae Llywodraeth Cymru wrthi'n sefydlu system casglu data yn lle'r Cyfrif Carafannau presennol gyda'r nod o nodi'r gostyngiad hirdymor mewn gwersylloedd o ganlyniad i safleoedd newydd.

Mae Llywodraeth Cymru yn cynnig cyflwyno Aseidiadau newydd o Anghenion Iechyd er mwyn nodi'r anghydraddoldebau iechyd a wynebir gan gymunedau Sipsiwn a Theithwyr. Dylai'r aseidiadau hyn nodi newidiadau o ran mynediad at wasanaethau iechyd a chanlyniadau iechyd dros amser a'u cymharu â mynediad i safleoedd.

Bydd Aseidiadau o Lety Awdurdodau Lleol yn parhau i asesu'r angen i ddarparu safleoedd ychwanegol ar gyfer Sipsiwn a Theithwyr. Bydd Llywodraeth Cymru yn parhau i adolygu'r aseidiadau hyn wrth ddadansoddi'r angen am gyllid Grant Cyfalaf Safleoedd.

6. Cydraddoldeb, cynaliadwyedd ac ystyriaeth o'r Gymraeg

Mae'r cyllidebau o fewn CTP yn seiliedig ar egwyddorion canolog cynaliadwyedd, gan gynnwys meddylfryd hirdymor, atal, cydweithredu, integreiddio a chynnwys ac mae effaith yr holl benderfyniadau gwario wedi cael ei hasesu fel y'i nodir yn yr Aseiad Effaith Integredig ategol.

7. Gwariant Ataliol

Erys gwariant ataliol yn un o themâu allweddol y portffolio hwn. Awgryma tystiolaeth fod buddsoddi mewn datblygiad yn y blynyddoedd cynnar yn un o'r ffyrdd mwyaf ariannol gynaliadwy ac effeithiol o drechu tlodi, gan arwain at ganlyniadau gwell i'r plentyn unigol a llai o angen am ymyriadau costus flynyddoedd yn ddiweddarach. Dyna pam rwyf wedi nodi mai ymyriadau a fydd yn cael effaith gadarnhaol ar flynyddoedd cynnar bywyd yw'r flaenoriaeth allweddol yn ein hymdrechion i drechu tlodi (ynghyd â gwella cyflogadwyedd). Mae'r safbwynt hirdymor hwn yn gyson â'r dull gweithredu datblygu cynaliadwy sydd wedi'i ymgorffori yn Neddff Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru).

Yn unol â'n hegwyddor o atal mae rhaglen Cymunedau yn Gyntaf yn canolbwyntio ar wella Cyrhaeddiad Addysgol, gwella Iechyd a Lles, a chynyddu ffyniant a chyflogaeth, gyda phwyslais penodol ar leihau diweithdra ieuencid.

Mae'r Grant Cefnogi Pobl yn rhaglen gwariant ataliol allweddol sy'n galluogi pobl i aros yn eu cartrefi am gyfnod hwy ac yn lleihau'r pwysau ar y GIG a Gwasanaethau Cymdeithasol. Am y rheswm hwn rydym wedi penderfynu diogelu'r Grant Cefnogi Pobl, sef £124.4miliwn o hyd ar gyfer 2016-17.

Mae cyllideb Digartrefedd gwerth 5.907miliwn yn ategu gwasanaethau digartrefedd statudol Awdurdodau Lleol, sef gostyngiad o £524,000 o gymharu â'r gyllideb sylfaenol ar gyfer 2015-16 (heb gynnwys y swm ychwanegol untro o £4.9 miliwn ar gyfer blwyddyn gyntaf y ddeddfwriaeth newydd). Mae'n helpu Awdurdodau wrth iddynt ddechrau cydymffurfio â'r ddeddfwriaeth newydd, a ddaeth i rym ym mis Ebrill 2015. Atal digartrefedd yn y lle cyntaf sydd wrth wraidd y ddeddfwriaeth newydd. Mae'r gyllideb hefyd yn ariannu amrywiaeth eang o brosiectau lleol a chenedlaethol, y mae pob un ohonynt yn gyson â'r ffocws ar atal yn y ddeddfwriaeth.

Mae'r buddsoddiad sylweddol rydym yn ei wneud i gynyddu nifer y cartrefi fforddiadwy yng Nghymru a gweithio gyda'n partneriaid cyflawni i wella ansawdd y stoc bresennol o gartrefi fforddiadwy yn elfennau allweddol o'r ffordd rydym yn defnyddio gwariant ataliol. Rydym ar y trywydd cywir i gyflawni ein targed o 10,000 o gartrefi fforddiadwy o ansawdd da sy'n helpu i gyfrannu at yr agenda o drechu digartrefedd. Mae darparu cartref diogel a chlyd, yn ogystal ag atal digartrefedd, yn hollbwysig o ran iechyd a lles, yn enwedig yn ein cymunedau tlotaf. Mae gwella safon cartrefi yn lleihau nifer y damweiniau yn y cartref ac yn gwella ansawdd iechyd trigolion a all leddfu pwysau ar ein gwasanaeth iechyd a'n gwasanaethau cymdeithasol sy'n wynebu pwysau mawr. Mae ein buddsoddiad o £108 miliwn y flwyddyn yn Safon Ansawdd Tai Cymru yn ei gwneud yn ofynnol i landlordiaid cymdeithasol wella a chynnal cartrefi sy'n bodoli eisoes i'r safon hon. Mae'r buddsoddiad hwn yn golygu nid yn unig y gall pobl fyw mewn cartrefi safonol, ond bod cymdeithas a'r dull gweithredu ar sail gwariant ataliol yn cael budd mewn ffyrdd eraill o ganlyniad i'r buddsoddiad enfawr gan Lywodraeth Cymru a landlordiaid cymdeithasol. Mae hyn yn cynnwys swyddi a

chyfleoedd hyfforddiant yn ein cymunedau tlotaf ac ymrwymiad i ailgylchu'r buddiannau yn y cymunedau lleol.

Mae'r cyllid yn y gyllideb ddrafft ar gyfer Byw'n Annibynnol, gwerth £5.159m yn 2015-16, hefyd yn wariant ataliol. Mae'n cynnwys cyllid craidd ar gyfer Asiantaethau Gofal a Thrwsio a chamau gweithredu cydgysylltiedig gan Gofal a Thrwsio Cymru. Mae'r asiantaethau yn gwneud addasiadau er mwyn helpu pobl i aros yn eu cartrefi a byw'n annibynnol am gyhyd â phosibl. Mae addasiadau hefyd yn helpu i atal pobl rhag syrthio ac felly'n lleihau nifer y derbyniadau brys i'r ysbyty neu nifer y bobl sy'n mynd i mewn i gartrefi gofal. Mae'r cyllid hefyd yn galluogi cleifion i adael yr ysbyty yn gynt a dychwelyd adref drwy wneud yr addasiadau bach sydd eu hangen arnynt a thrwy hynny ryddhau adnoddau ysbytai yn gynt. Yn sgil ymchwil a gomisiynwyd gan Lywodraeth Cymru, mae system addasiadau well wedi cael ei datblygu a chaiff ei chyflwyno yn 2016. Bydd y £4 miliwn ychwanegol o gyllid cyfalaf sydd wedi cael ei ddyrannu i'r system well yn ei blwyddyn gyntaf yn rhoi hwb mawr i'n gallu i helpu pobl i barhau i fyw'n ddiogel yn eu cartrefi eu hunain am gyhyd â phosibl.

Mae'r gefnogaeth y mae Llywodraeth Cymru yn parhau i'w rhoi i'r Trydydd Sector yng Nghymru yn cydnabod bod miloedd o sefydliadau gwirfoddol a chymunedol ym mhob rhan o'r wlad yn chwarae rhan hollbwysig yn y gwaith o gefnogi unigolion a grwpiau, a thrwy hynny'n lleihau'r baich ar wasanaethau cyhoeddus. Er enghraifft, mae elusennau iechyd a grwpiau cymorth yn darparu cymorth i bobl ag ystod eang o broblemau iechyd a allai fod yn fwy dibynnol ar y GIG fel arall. Mae angen i'r sefydliadau hyn, yn eu tro, gael y cyngor a'r cymorth i sicrhau y cânt eu rheoli'n dda a'u bod yn gynaliadwy. Gyda mwy o bwyslais ar lywodraethu da a chynnydd cyson yn y fframweithiau rheoliadol sy'n effeithio ar grwpiau gwirfoddol, mae cyllid Llywodraeth Cymru ar gyfer seilwaith y Trydydd Sector yn sicrhau bod cyngor cyson a dibynadwy ar gael ar gyfer sefydliadau gwirfoddol a gwirfoddolwyr unigol ledled Cymru.

Mae'r arian a ddarperir ar gyfer Gwasanaethau Cynghori yn gyllid ataliol, boed yn gyngor ar ddyledion neu fanteisio ar fudd-daliadau. Fel y nodwyd uchod, nod y cyllid hwn yw sicrhau bod pobl yn cael cymorth cyn iddynt ganfod eu hunain mewn sefyllfa lle mae'n rhaid iddynt geisio ffynonellau cymorth eraill neu hyd yn oed gyllid.

Mae ein buddsoddiad parhaus mewn Cynhwysiant Digidol yn enghraifft amlwg o gyllid ataliol gan ei fod yn gwella ansawdd bywyd pobl drwy eu helpu i ddod o hyd i waith a gwneud i'w harian fynd ymhellach drwy nwyddau a gwasanaethau rhatach a mwy hygyrch ar-lein. Gall gwasanaethau digidol fel 'skype' a grwpiau cymorth ar-lein helpu i leihau achosion o arwahanrwydd a helpu pobl i fyw'n annibynnol hefyd, a thrwy hynny wella lechyd a Lles a lleihau'r pwysau ar gyllidebau iechyd o bosibl. Bydd cymorth cyllidebol ar gyfer gweithgareddau Cynhwysiant Digidol yn ddigyfnewid yn 2016-17, sef £1.250m. Mae ein rhaglen

cynhwysiant digidol yn cyfrannu'n uniongyrchol at drechu tlodi, fel y dangosir gan y targedau cynhwysiant digidol a ymestynnwyd yn ddiweddar a nodir yn y Cynllun Gweithredu ar gyfer Trechu Tlodi. Caiff dinasyddion sydd wedi'u hallgáu'n ddigidol eu cynorthwyo i ennill sgiliau digidol sylfaenol er mwyn helpu i wella eu siawns o gael gwaith ac arbed arian drwy brynu nwyddau a gwasanaethau rhatach a mwy hygyrch ar-lein. Mae buddsoddi mewn cymdeithas sy'n fwy cynhwysol yn ddigidol yn enghraifft amlwg o wariant ataliol, a fydd yn arwain at fwy o arbedion yn sgil y defnydd cynyddol o wasanaethau cyhoeddus digidol.

Yn y tymor hwy, bydd creu mwy o safleoedd ar gyfer Sipsiwn a Theithwyr yn cael sgil-ffaith gadarnhaol ar Dai Cymdeithasol gan y bydd yn rhyddhau mwy o dai os bydd Sipsiwn a Theithwyr yn gallu symud i safle newydd. Yn ôl Cyfrifiad 2011, roedd Sipsiwn a Theithwyr fwy na dwywaith yn fwy tebygol o fyw mewn tai cymdeithasol o'u cymharu â'r boblogaeth gyffredinol yng Nghymru a Lloegr (41 y cant o gymharu ag 16 y cant).

8. Deddfwriaeth

Deddf Tai (Cymru) 2015

Prif Grŵp Gwariant	Teitl y Ddeddf neu'r Bil		Cam Gweithredu yn y Gyllideb	Costau i Lywodraeth Cymru yn 2016-17 Ar gam Asesiad Effaith Rheoleiddiol Cyhoeddus neu Ddeddfiad
	Bil Wedi'i Gyflwyno gerbron y Cynulliad ac Asesiad Effaith Rheoleiddiol Wedi'i Gyhoeddi	Wedi'i Ddeddfu		
Cymunedau a Threchu Tlodi		Deddf Tai (Cymru) 2014	Rhan 1: Gwella amodau yn y sector rhentu preifat drwy Gamau Gweithredu Byw'n Annibynnol	£10,000
			Rhan 2: Atal digartrefedd drwy Gamau Gweithredu Atal Digartrefedd	£3,200,000
			Rhan 3: Diwallu anghenion llety Sipsiwn a Theithwyr drwy Gamau Gweithredu Cymunedau a Threchu Tlodi	£1,540,000

			Rhan 4: Safonau ar gyfer tai a ddarperir gan awdurdodau tai lleol – SATC – drwy Gamau Gweithredu Sicrhau Tai o Ansawdd	£15,000
			Rhan 4: Safonau ar gyfer tai a ddarperir gan awdurdodau tai lleol – Rhenti a Thaliadau Gwasanaeth drwy Gamau Gweithredu Cyllid Refeniw Tai	£7,000
			Rhan 5: Diwygio system Cymhorthdal y Cyfrif Refeniw Tai drwy Gamau Gweithredu Cyllid Refeniw Tai	£8,000

Y Bil Rhentu Cartrefi (Cymru)

Cymunedau a Threchu Tlodi	Bil Rhentu Cartrefi (Cymru)	-	Camau Gweithredu Byw'n Annibynnol	£140,000
----------------------------------	-----------------------------	---	-----------------------------------	----------

Lesley Griffiths AC
Y Gweinidog Cymunedau a Threchu Tlodi

CYLLIDEB REFENIW - Terfyn Gwariant Adrannol							
SPA	Camau gweithredu	BEL	Cyllideb Atodol 2015-16 Mehefin 2015	2016-17 Llinell Sylfaen	Newidiadau	Cyllideb Ddrafft 2016-17	
Cefnogi Cymunedau a Phobl	Y Trydydd Sector	Y Trydydd Sector	6,805	6,805	-680	6,125	
		Y Trydydd Sector	6,805	6,805	-680	6,125	
	Trechu Tlodi	Cynhwysiant Ariannol		15,177	15,177	-1,250	13,927
		Cynhwysiant Digidol		0	0	1,250	1,250
		Ymchwil a Gwerthuso		250	250	-250	0
		Dibenion Cymunedol		36,061	36,061	0	36,061
		Polisi Trechu Tlodi		140	140	78	218
		Trechu Tlodi		51,628	51,628	-172	51,456
Cyfanswm Cefnogi Cymunedau a Phobl			58,433	58,433	-852	57,851	
Cydraddoldeb a Chynhwysiant	Cydraddoldeb a Chynhwysiant	Cydlyniant Cymunedol	200	200	0	200	
		Cronfa Cydraddoldeb a Chynhwysiant	1,816	1,816	0	1,816	
		Cydraddoldeb a Chynhwysiant	2,016	2,016	0	2,016	
Cyfanswm Cydraddoldeb a Chynhwysiant			2,016	2,016	0	2,016	
Polisi Tai	Cefnogi Pobl	Grant Cefnogi Pobl	124,488	124,488	0	124,488	
	Digartrefedd	Digartrefedd	11,331	6,431	-524	5,907	
	Byw'n Annibynnol	Byw'n Annibynnol		4,056	4,056	1,103	5,159
		Rhaglen Addasiadau Brys		432	432	-432	0
		Byw'n Annibynnol		140,307	135,407	147	135,554
	Datblygu a Gweithredu Polisi	Datblygu a Gweithredu Polisi		1,252	1,252	-1,252	0
		Datblygu a Gweithredu Polisi		1,252	1,252	-1,252	0
Cyfanswm Polisi Tai			141,559	136,659	-1,105	135,554	

Cartrefi a Lleoedd	Sicrhau tai o ansawdd	Safonau Ansawdd Tai Cymru	100	100	-100	0	
		Sicrhau tai o ansawdd	100	100	-100	0	
	Cynyddu'r Cyflenwad a'r Dewis o Dai Fforddiadwy o Ansawdd	Ffactorau Galluogi Tai	95	95	-95	0	
		Cymorth ar gyfer Tai Cymdeithasol	4,100	4,100	0	4,100	
		Cynyddu'r Cyflenwad a'r Dewis o Dai	4,195	4,195	-95	4,100	
	Ymchwil a gwerthuso polisi	Cartrefi fforddiadwy	30	30	-30	0	
		Ymchwil a gwerthuso polisi: AILENWI Cyllid Refeniw Tai	1,032	1,032	41	1,073	
		Ymchwil a gwerthuso polisi AILENWI: Cyllid Refeniw Tai	1,062	1,062	11	1,073	
	Cynyddu'r Cyflenwad a'r Dewis o Dai ar y Farchnad	Cynyddu'r Cyflenwad a'r Dewis o Dai ar y Farchnad	30	30	-30	0	
	Adfywio	Gweithredu Ardaloedd Adfywio Strategol	1,945	1,945	95	2,040	
		AILENWI: Cyllid Refeniw Adfywio					
		Rheoli'r Gwaith o Ddarparu Ardaloedd Adfywio Etifeddol	6,790	6,790	0	6,790	
		Adfywio	8,765	8,765	65	8,830	
	Cyfanswm Cartrefi a Lleoedd			14,122	14,122	-119	14,003
	Cyfanswm y Refeniw - Cymunedau a Threchgu Tlodi			216,130	211,230	-2,076	209,154

	CYLLIDEB CYFALAF - Terfyn Gwariant Adrannol				
--	--	--	--	--	--

SPA	Camau gweithredu	BEL	Cyllideb Atodol 2015-16 Mehefin 2015	Llinell Sylfaen 2016-17	Newidiadau	Cyllideb Ddrafft 2016-17
Cymunedau a Threchu Tlodi	Cymunedau a Threchu Tlodi	Cyfleusterau Cymunedol	6,000	10,950	0	10,950
		Sipsiwn-Teithwyr	3,500	1,500	500	2,000
		Cyfanswm Cymunedau a Threchu Tlodi	9,500	12,450	500	12,950
Polisi Tai	Byw'n Annibynnol	Rhaglen Addasiadau Brys	1,641	1,641	4,000	5,641
		Cyfanswm Polisi Tai	1,641	1,641	4,000	5,641
Cartrefi a Lleoedd	Sicrhau Tai o Ansawdd	Lwfans Atgyweiriadau Mawr	108,000	108,000	0	108,000
		Cymorth Cyffredinol sy'n Gysylltiedig â Thai	37,470	37,470	0	37,470
		Ardaloedd Adnewyddu	8,029	8,029	0	8,029
		Benthyciad Gwelliannau i'r Cartref	3,000	0	0	0
		Sicrhau tai o ansawdd	156,499	153,499	0	153,499
	Cynyddu'r Cyflenwad a'r Dewis o Dai Fforddiadwy o Ansawdd	Grantiau Tai Cymdeithasol	57,833	42,833	21,701	64,534
		Tir ar gyfer Tai	12,000	0	0	0
		Gofal ychwanegol	4,301	4,301	0	4,301
		Cynyddu'r cyflenwad a'r dewis o Dai o Ansawdd	74,134	47,134	21,701	68,835
	Cynyddu'r Cyflenwad a'r Dewis o Dai ar y Farchnad	Cymorth i Brynu - Cymru	71,000	0	26,310	26,310
		Cymorth i Brynu - Cymru	71,000	0	26,310	26,310
	Rhaglen Eiddo Gwag	Rhaglen Eiddo Gwag	10,000	0	0	0
		Rhaglen Eiddo Gwag	10,000	0	0	0
	Adfywio	Gweithredu Ardaloedd Adfywio Strategol	49,808	49,808	12,800	62,608
		Rheoli'r Gwaith o Ddarparu Ardaloedd Adfywio Etifeddol	0	0	0	0

		Cyllid Cyfalaf Cyffredinol Adfywio Awdurdodau Lleol	10,888	10,888	0	10,088
		Adfywio Canol y Dref	5,000	0	0	0
		Cyfanswm Adfywio	65,696	60,969	12,800	72,696
Cyfanswm Cartrefi a Lleoedd			377,329	261,309	60,811	261,309
Cyfanswm y Cyfalaf - Cymunedau a Threchu Tlodi			384,470	275,420	65,311	275,420
	Cyfanswm Cyllideb DEL Cymunedau a Threchu Tlodi	Cyllideb Atodol 2015-16 Mehefin 2015	Llinell Sylfaen 2016-17	Newidiadau	Cyllideb Ddrafft 2016-17	
	DEL Refeniw	216,130	211,230	-2,076	209,154	
	DEL Cyfalaf	384,470	275,420	65,311	340,731	
	CYFANSWM DEL	600,600	486,650	63,235	549,885	

PRIF GRŴP GWARIANT – CYMUNEDAU A THRECHU TLODI

Trosolwg o'r Portffolio

Nod cyffredinol yr Adran Cymunedau a Threch Tlodi yw uno gwaith Llywodraeth Cymru a'i phartneriaid wrth drechu tlodi a sicrhau dyfodol tecach, cynaliadwy i gymunedau, teuluoedd ac unigolion.

Yn ganolog i waith yr adran mae prif egwyddor drefniadol datblygu cynaliadwy. Ystyr hynny i ni yw pwyslais ar lesiant cymdeithasol, economaidd ac amgylcheddol a diwylliannol pobl a chymunedau, gan ymgorffori gwerthoedd tegwch a chyfiawnder cymdeithasol, ac edrych at y tymor hirach yn y penderfyniadau a wnawn yn awr, at fywydau plant ein plant yn ogystal â chenedlaethau'r presennol.

Proffil Gwariant

CYLLIDEB ADNODDAU – Terfyn Gwariant Adrannol				£000au
Maes Rhaglenni Gwariant	Llinell Sylfaen 2015-16	Dyraniadau Ychwanegol o Gronfeydd Wrth Gefn	Newidiadau ac Ail-flaenoriaethu Cyllidebol	2016-17 Cyllideb Ddrafft Cynlluniau Newydd
<i>Plant, Pobl Ifanc a Theuluoedd</i>	125,384	0	-946	124,438
Cefnogi Cymunedau a Phobl	58,433	0	-852	57,581
Cydraddoldeb a Chynhwysiant	2,016	0	0	2,016
Polisi Tai	136,659	0	-1,105	135,554
Cartrefi a Lleoedd	14,122	0	-119	14,003
Cyfanswm Adnoddau	336,614	0	-3,022	333,592
CYLLIDEB CYFALAF - Terfyn Gwariant Adrannol				£000au
Maes Rhaglenni Gwariant	Llinell Sylfaen 2015-16	Dyraniadau Ychwanegol o Gronfeydd Wrth Gefn	Newidiadau ac Ail-flaenoriaethu Cyllidebol	2016-17 Cyllideb Ddrafft Cynlluniau Newydd
<i>Plant, Pobl Ifanc a Theuluoedd</i>	0	3,000	0	3,000
Cymunedau a Threch Tlodi	12,450	500	0	12,950
Polisi Tai	1,641	4,000	0	5,641
Cartrefi a Lleoedd	261,329	60,811	0	322,140
Cyfanswm Cyfalaf	275,420	68,311	0	343,731
Cymunedau a Threch Tlodi – Crynodeb				2016-17 Cyllideb Ddrafft Cynlluniau Newydd
Maes Rhaglenni Gwariant	Llinell Sylfaen 2015-16	Dyraniadau Ychwanegol o Gronfeydd Wrth Gefn	Newidiadau ac Ail-flaenoriaethu Cyllidebol	2016-17 Cyllideb Ddrafft Cynlluniau Newydd

DEL Adnoddau	336,614	0	-3,022	333,592
DEL Cyfalaf	275,420	68,311	0	343,731
Cyfanswm DEL	612,034	0	-3,022	677,323
Cyfanswm y gwariant a reolir yn flynyddol	0	0	0	0
Cyfanswm – Cymunedau a Threchu Tlodi	612,034	0	-3,022	677,323

Y prif newidiadau yn y gwariant

Y prif newidiadau o ran Refeniw:

Y Trydydd Sector – Gostyngwyd £0.7 miliwn
 Atal Digartrefedd – Gostyngwyd £0.5 miliwn
 Byw'n Annibynnol – Gostyngwyd £0.6 miliwn
 Cynhwysiant Ariannol – Gostyngwyd £1.5 miliwn
 £1.5 miliwn ychwanegol ar gyfer Cynhwysiant Digidol

Y prif newidiadau o ran Cyfalaf:

£26.3 miliwn ychwanegol i gefnogi Cam II o Gymorth i Brynu - Cymru
 £21.7 miliwn ychwanegol i gefnogi buddsoddi rhagor mewn tai fforddiadwy yng Nghymru.
 £12.8 miliwn ychwanegol i gefnogi buddsoddi rhagor trwy Leoedd Llewyrchus Llawn Addewid.
 £4 miliwn ychwanegol i gefnogi Byw'n Annibynnol
 £0.5 miliwn ychwanegol tuag at safleoedd sipsiwn newydd.

Cymunedau a Threchu Tlodi

Effeithiau

Wrth gymhwyso datblygu cynaliadwy i broses y gyllideb yn yr adran Cymunedau a Threchu Tlodi, gwnaethpwyd penderfyniadau sy'n adlewyrchu'r pum ffordd o weithio o dan egwyddor datblygu cynaliadwy:

- *Cydweithio* – cydnabod na all llawer o'r atebion i'r heriau 'cynaliadwyedd' mae Cymru'n eu hwynebu gael eu datrys gan un sefydliad yn unig. Bydd parhau i gefnogi cyngor ar ddatblygu cynaliadwy i bob sector yn helpu wrth ganfod cyfleoedd i gydweithio. Byddwn hefyd yn parhau i achub ar gyfleoedd i gydweithio ar draws y Llywodraeth a chyda phartneriaid eraill, gan gynnwys y trydydd sector, er mwyn sicrhau bod rhaglenni a gwasanaethau yn cyrraedd y cymunedau sydd eu hangen fwyaf.
- *Integreiddio* - mae gan ein rhaglenni Dechrau'n Deg, Teuluoedd yn Gyntaf a Chymunedau yn Gyntaf ganlyniadau a rennir sy'n hyrwyddo ffyniant a

chyflogaeth, dysgu a chyflawni potensial, ac iechyd a lles. Maent hefyd yn helpu i gyflawni'r amcanion a nodir yn ein Cynllun Cydraddoldeb Strategol.

- *Hirdymor* – buddsoddi yn y blynyddoedd cynnar a chymorth i deuluoedd, gan fod y dystiolaeth yn dangos y bydd hyn yn arwain at fwy o fuddiannau yn yr hirdymor.
- *Atal* – ceisio mynd i'r afael â phroblemau yn y fan a'r lle, yn hytrach na mynd i'r afael â chanlyniadau'r problemau hyn yn ddiweddarach. Mae dulliau ataliol ac ymyriadau cynnar nid yn unig yn fuddiol i bobl a chymunedau ond gallant hefyd sicrhau arbedion cost hirdymor. Mae'r dull gweithredu hwn yn ganolog i'n rhaglenni trechu tlodi, yn enwedig Teuluoedd yn Gyntaf, a'n dulliau o fynd i'r afael â'r anghydraddoldeb a wynebir gan bobl â nodweddion gwarchoddedig.
- *Ymgysylltu* – cydnabod pwysigrwydd cynnwys pobl yn y penderfyniadau sy'n effeithio arnynt: er enghraifft, mae cyfranogiad y gymuned yn un o nodweddion allweddol rhaglen Cymunedau yn Gyntaf.

Mae blaenoriaethu anghenion y tlotaf a diogelu'r rhai mwyaf difreintiedig a mwyaf agored i niwed yn hollbwysig, yn enwedig yn yr hinsawdd economaidd bresennol. Mae'r Cynllun Cydraddoldeb Strategol a'r Cynllun Gweithredu ar gyfer Trechu Tlodi yn darparu fframwaith pwysig i wneud hyn. Yn benodol, mae camau gweithredu i drechu tlodi a chamau gweithredu i leihau anghydraddoldebau nid yn unig yn ategu ei gilydd ond yn adeiladu ar ei gilydd hefyd.

Mae tystiolaeth yn dangos bod pobl sydd â nodweddion gwarchoddedig penodol yn wynebu mwy o risg o fyw mewn aelwydydd incwm isel ac felly bydd mentrau i drechu tlodi yn cael effaith gadarnhaol ar y grwpiau hynny. Gwyddom hefyd fod rhai grwpiau lleiafrifoedd ethnig, pobl anabl, rhieni unigol (menywod yn bennaf), a phobl iau nad ydynt mewn cyflogaeth, addysg na hyfforddiant yn wynebu mwy o risg o fyw mewn cartrefi incwm isel. Yn arbennig, mae cynrychiolaeth anghymesur o bobl anabl mewn cartrefi economaidd anweithgar ac aelwydydd heb waith. Byddwn yn parhau i nodi cyfleoedd i gysoni Cynllun Cydraddoldeb Strategol Llywodraeth Cymru â'r amcanion yn y Strategaeth Tlodi Plant a'r Cynllun Gweithredu ar gyfer Trechu Tlodi, a chynorthwyo'r plant a'r teuluoedd hynny sydd â nodweddion gwarchoddedig penodol. Mae mwy o bwyslais eisoes ar fonitro canlyniadau'r grwpiau hynny sy'n wynebu risg o fyw mewn tlodi a'r rhai â nodweddion gwarchoddedig o fewn rhaglenni'r portffolio Cymunedau a Threchu Tlodi.

Cymunedau yn Gyntaf

Mae cyllideb y Cynllun Gweithredu ar gyfer Trechu Tlodi'n cael ei chynnal ar sail arian gwastad yn y flwyddyn drosiannol hon.

Effeithiau

Mae'r rhaglen hon yn gwneud cyfraniad pwysig i'r gwaith o sicrhau gwelliannau mewn canlyniadau iechyd, canlyniadau addysg a chanlyniadau economaidd yn y 10 y cant o ardaloedd mwyaf difreintiedig yng Nghymru gyda'r nod hirdymor o gyfrannu

at liniaru tlodi parhaus. Yn unol â'n hegwyddor o atal, mae'r rhaglen hon yn canolbwyntio ar godi Cyrhaeddiad Addysgol, gwella Iechyd a Lles, a chynyddu ffyniant a chyflogaeth, gan ganolbwyntio'n benodol ar leihau diweithdra ymysg pobl ifanc. Mae Cymunedau yn Gyntaf yn rhaglen allweddol yn y Cynllun Gweithredu ar gyfer Trechu Tlodi. Mae'n darparu gwasanaethau trwy 19 Corff Cyflenwi Arweiniol sy'n rheoli 52 o Glystyrau sy'n cynnwys y cymunedau yn y 10% o Ardaloedd Cynnyrch Ehangach Haen Is (ACEHI) mwyaf difreintiedig (seiliedig ar ddata o Fynegai Amddifadedd Lluosog Cymru 2011) a 24% o boblogaeth Cymru.

Mae clystyrau Cymunedau yn Gyntaf wedi'u seilio ar y 10% o gymunedau mwyaf difreintiedig yng Nghymru, yn ôl diffiniad Mynegai Amddifadedd Lluosog Cymru. Maent yn cynnwys tua chwarter o boblogaeth Cymru. Mae clystyrau Cymunedau yn Gyntaf yn adrodd ar y gwaith cyflenwi yn erbyn fframwaith canlyniadau o dan dair blaenoriaeth: ffyniant a chyflogaeth; dysgu a chyflawni potensial; iechyd a lles – a set o fesuriadau perfformiad allweddol cysylltiedig.

Cafwyd proses ymgynghori ac ymgysylltu helaeth cyn i Raglen Cymunedau yn Gyntaf newid i'w ffurf bresennol, a oedd yn cynnwys pobl â nodweddion gwarchoddedig. Ceir cyfarfodydd chwarterol gyda Chyrff Cyflenwi Arweiniol, cyfarfodydd rhanbarthol chwarterol gyda rheolwyr clystyrau ac adolygiadau rheolaidd o gynlluniau clystyrau ar gynnwys cymunedau.

Mae gwelliannau yn y canlyniadau yr adroddwyd arnynt yn cefnogi blaenoriaethau ar draws ystod eang o weithgarwch Llywodraeth Cymru, yn arbennig ym mhorthfolios Iechyd ac Addysg. Yn 2014/15 adroddodd Clystyrau Cymunedau yn Gyntaf fod:

- 3,534 o bobl wedi cael swyddi
- 11,050 o blant wedi gwella eu perfformiad academiaidd
- 6,043 wedi gwella eu presenoldeb yn yr ysgol
- 14,981 wedi cynyddu eu gweithgarwch corfforol
- 3,761 wedi cymryd rhan mewn chwaraeon unwaith yr wythnos.

Mae'n arwyddocaol bod Cymunedau yn Gyntaf wedi cynorthwyo â'r gwaith o weithredu'r Grant Amddifadedd Disgyblion trwy arian cyfatebol. Bwriedir i gynnwys ac ysgogi'r canlyniadau yn y grant craidd yn hytrach nag fel ychwanegyn adeiladu ar y gwaith cyflawni, a gwreiddio cydweithio agos yn ddyfnach fel un o'r cynseilliau canolog. Bydd mantais ychwanegol i hyn, sef lleihau'r baich, sydd weithiau'n anghymesur, sy'n gysylltiedig â grant cymharol fach. Bydd canolbwyntio ar weithgareddau craidd yn arwain at gynnwys yn ddyfnach yn rhaglen graidd Cymunedau yn Gyntaf ganlyniadau sy'n gysylltiedig ar hyn o bryd ag arian cyfatebol y Grant Amddifadedd Disgyblion.

Bydd Cymunedau yn Gyntaf yn parhau â'i chefnogaeth a'i hymrwymiad i raglen Esgyn, sy'n darparu cyfleoedd cyflogaeth a hyfforddiant i bobl o aelwydydd di-waith a'r rheiny sy'n fwyaf tebygol o wynebu tlodi parhaus.

Yn hanfodol, bydd y seilwaith craidd yn parhau i fodoli ym mhob un o ardaloedd y 52 o glystyrau, gan ddarparu ffordd o gyflawni rhaglen Cymunedau am Waith a ariennir gan Gronfa Gymdeithasol Ewrop, gan ddefnyddio ein cydymdrechion i weithio gyda'r bobl sydd bellaf i ffwrdd o'r farchnad lafur. Fel arfer bydd hyn yn cynnwys nifer anghymesur o bobl â nodweddion gwarchoddedig.

Rydym yn bwriadu gwarchod buddsoddi mewn rhai prosiectau canlyniadau a rennir gan gynnwys y rheiny gyda StreetGames a Chyngor ar Bopeth Cymru. Mae StreetGames yn gweithio yn ein cymunedau mwyaf difreintiedig, gan ddefnyddio chwaraeon fel ffordd o ymgysylltu â phobl ifanc (gan helpu i gyflawni nifer o ganlyniadau fel y nodir uchod). Mae Cyngor ar Bopeth Cymru'n cydgysylltu'n genedlaethol y gwaith o ddarparu gwasanaethau cyngor mewn 36 o Glystyrau ar draws Cymru, pob un ohonynt yn cael ei ddarparu gan y ganolfan Cyngor ar Bopeth leol, i ddarparu cymorth allestyn i Glystyrau. Mae natur gwaith y ddau sefydliad hyn yn golygu y byddai rhoi'r gorau i'w cynorthwyo yn debygol o gael effaith anghymesur ar unigolion â nodweddion gwarchoddedig.

Cynhwysiant Ariannol

Gostyngwyd y gyllideb hon £1.25 miliwn.

Effeithiau

Bydd torri £1.25 miliwn o'r Gyllideb Cynhwysiant Ariannol yn cael effaith ar y Gronfa Cymorth Dewisol. Byddai angen lleihau cyllideb grant y Gronfa yn 16/17, gan olygu y byddai llai o arian ar gael i unigolion yn y cynllun hwn a arweinir gan y galw. Fodd bynnag, ni ddisgwylir i lefel bresennol y gwariant yn 15/16 gyrraedd yr un lefel ag y byddai cyllideb ddiwygiedig ar gyfer 16/17 yn ei chyrraedd, felly, os yw'r galw presennol / ansawdd presennol y ceisiadau'n aros yr un peth, y gobaiith yw y bydd y swm hwn yn ddigon i sicrhau y bydd y rheiny sydd angen yr arian yn gallu ei gael. Fodd bynnag, un elfen anhysbys fydd effaith Diwygio Lles ac, yn fwy penodol, cyflwyno Credyd Cynhwysol. Felly, bydd angen parhau i fonitro'r gyllideb yn fanwl, gan ddiwygio cymhwysedd, o bosibl, os bydd cynnydd yn nifer y ceisiadau priodol.

Mae'r Gronfa Cymorth Dewisol ar gael i bob grŵp yng Nghymru a chofnodir ystadegau ynghylch oedran, tarddiad ethnig, rhyw, anabledd, statws priodasol a chyfeiriadedd rhywiol. Fel rhan o'r contract mae'r Rheolwr Partner sy'n gweithio yng Nghronfa'r Teulu yn ystyried y grwpiau hynny nad ydynt yn manteisio ar y Gronfa neu sydd â mynediad cyfyngedig i'r Gronfa ar hyn o bryd ac yn gweithio i godi ymwybyddiaeth. Mae'r gwaith hwn yn parhau. Dylid nodi, o'r rheiny a ddewisodd lenwi'r ffurflenni priodol, yn ail chwarter 15/16, roedd 26% o'r bobl a gafodd eu cynorthwyo rhwng 6 a 24 oed, roedd 47% rhwng 25 a 39 oed ac roedd 22% rhwng 40 a 54 oed. O ran cyfeiriadedd rhywiol, dywedodd 93% o'r bobl eu bod yn heterorywiol, roedd 3% yn hoyw/lesbiaidd ac roedd 2% yn ddeurywiol. Yn nhermau anabledd, dywedodd 15% o'r bobl a gafodd eu cynorthwyo fod ganddynt anabledd neu gyflwr cysylltiedig ag iechyd. Ni fydd y newidiadau yng nghyllideb y Gronfa

Cymorth Dewisol yn effeithio ar y gwaith o weinyddu'r Gronfa, sy'n cael ei reoli gan Northgate Public Services.

Byddai dewisiadau eraill yn lle toriadau yng nghyllideb Cynhwysiant Ariannol yn golygu cwtdgi ar y cymorth a roddir i wasanaethau cyngor neu undebau credyd. O ystyried gwasanaethau cynghori yn gyntaf, caiff cyllideb 16/17 ei chadw fel y mae gan fod y gwaith hwn yn canolbwyntio ar weithredu ataliol yn nhermau rhoi cyngor ar reoli arian / materion yn ymwneud â dyledion a hawlio budd-daliadau. Gwelwyd effeithiau, yn enwedig ar faint o fudd-daliadau a gafwyd o ganlyniad i'r cyngor a roddwyd. Mae'r Grant Rheng Flaen yn darparu £2 filiwn y flwyddyn ac yn 2014/15 bu hyn yn fodd i sefydliadau ymateb i fwy na 30,000 o geisiadau am wybodaeth a chynghor, gan sicrhau bron £6.5 miliwn mewn enillion o ran incwm. Yn hanner cyntaf 2015/16, ymatebwyd i fwy na 26,500 o geisiadau, gan sicrhau bron £5 miliwn mewn enillion o ran incwm. O dan brosiect Cyngor Da, Bywyd Da, gyda chyllid o £2.2 miliwn y flwyddyn, yn hanner cyntaf 2015/16 mae'r cynllun wedi cynorthwyo mwy na 9,000 o bobl a chadarnhawyd y cafwyd budd-daliadau o fwy na £10 miliwn. Yn nhair blynedd gyntaf y cynllun, rhwng 2012 a 2015, mae Cyngor Da, Bywyd Da wedi helpu bron 60,000 o bobl a chadarnhawyd y cafwyd budd-daliadau o fwy na £52 miliwn.

Mae'r cyllid ar gyfer Undebau Credyd eisoes yn cael ei leihau gan fod yr elfen hon eisoes yn cael ei thapro. Rhoddwyd gwybod i'r Undebau Credyd am hyn pan ddyfarnwyd y cyllid yn 2014.

Cynhwysiant digidol

Rhoddir cymorth cyllidebol gwerth £1.250 miliwn i weithgareddau Cynhwysiant Digidol yn 2016-17. Ar yr wyneb, mae hyn yn edrych fel cynnydd o gymharu â'r llynedd. Fodd bynnag, nid felly y mae gan fod cyllid cynhwysiant digidol y llynedd wedi cael ei ddarparu trwy ddwyn ymlaen incwm ERDF 2014-15, incwm nad yw ar gael mwyach.

Effeithiau

Rydym wedi gwarchod y cyllid ar gyfer Cymunedau 2.0 ym mis Mawrth 2015 er mwyn mynd i'r afael ag allgau digidol ar adeg pan mae mwy o wasanaethau cyhoeddus hanfodol yn mynd ar lein ac er mwyn lleihau'r risg y bydd dinasyddion mwy difreintiedig yn cael eu gadael ar ôl. Hefyd, mae angen cymorth cynhwysiant digidol i helpu i sicrhau y bydd pawb yn cael budd o'r buddsoddiad sylweddol yn y seilwaith band eang trwy raglen Cyflymu Cymru. Mae gwaith cynhwysiant digidol yn hollbwysig wrth helpu pobl i oresgyn y rhwystrau i ddefnyddio'r rhyngwyd, pa un a ydynt yn ymwneud ag ysgogiad, sgiliau neu fforddiadwyedd.

Y Trydydd Sector

Mae Cynllun y Trydydd Sector (2014) yn adnewyddu ymrwymiad Llywodraeth Cymru i ddarparu cyllid craidd i gyrrff Seilwaith y Trydydd Sector ar draws Cymru, yn bennaf Cyngor Gweithredu Gwirfoddol Cymru (CGGC), Cynghorau Gwirfoddol Sirol a Chanolfannau Gwirfoddol. Mae'r Cynllun yn cynnwys ein Cod Ymarfer ar gyfer

Ariannu'r Trydydd Sector sy'n nodi'r 17 Egwyddor a chyngor ar yr amrywiaeth o ffyrdd y mae Llywodraeth Cymru'n darparu cyllid. Mae'r cyrff Seilwaith yn cydweithio'n agos â'i gilydd ac yn sicrhau bod cyngor a chyfarwyddyd cyson ar gael yn rhwydd i sefydliadau gwirfoddol a gwirfoddolwyr unigol yn unrhyw le yng Nghymru.

Mae cyllideb y Trydydd Sector yn cynnwys y gwaith hwn, ynghyd â grantiau i gefnogi gwirfoddoli, yr Uned Cofnodion Troseddol yn CGGC a chyllid craidd ar gyfer y Sefydliad Cymunedol yng Nghymru. Bydd cyllideb y Trydydd Sector yn gostwng £0.681 miliwn o £6.805 miliwn yn 2015/16 i £6.125 miliwn yn 2016/17.

Mae cynigion i reoli'r gostyngiad hwn wedi cael eu datblygu ac yn cael eu harfarnu ar hyn o bryd. Cymerir gofal i sicrhau y caiff yr arbedion angenrheidiol eu dosbarthu'n briodol ac yn deg, ond mae'n anochel y bydd effaith ar CGGC, y Cynghorau Gwirfoddol Sirol a rhai eraill sy'n cael y cyllid. Mae'n bosibl y bydd gostyngiadau mewn cyllid oddi wrth Awdurdodau Lleol neu ffrydiau incwm eraill hefyd yn effeithio ar y sefydliadau hyn.

Mae'r gostyngiad yn y gyllideb yn dilyn toriadau o 10% yn y blynyddoedd blaenorol, sy'n golygu nad oes llawer o le i arbed arian o fewn y strwythurau presennol. Mae'n bosibl y bydd rhai Cynghorau Gwirfoddol Sirol yn peidio â bod yn hyfyw o ganlyniad i doriadau parhaus i'w cyllid. Bydd swyddogion Llywodraeth Cymru yn parhau i siarad â CGGC a Chynghorau Gwirfoddol Sirol yn ystod y flwyddyn nesaf am gydweithio agosach ac uniadau posibl er mwyn adlewyrchu a sicrhau bod gan y Cynghorau Gwirfoddol Sirol yr arfau i gynorthwyo â chynnwys sefydliadau cymunedol a sefydliadau yn y Trydydd Sector wrth ddylanwadu ar y newidiadau yn y gwaith o ddarparu gwasanaethau cyhoeddus yn y dyfodol. Fodd bynnag, bydd angen inni barchu annibyniaeth y sefydliadau hyn a hefyd derbyn nad yw'r broses newid hon heb gost. Bydd angen i adnoddau, yn nhermau amser a chyllid, fod ar gael mewn rhai ardaloedd er mwyn galluogi a chynorthwyo â'r newid hwn.

Effeithiau

- Swyddi

Rhagwelir y bydd gostwng y gyllideb 10% yn cael effaith ar swyddi yng nghyrrff Seilwaith y Trydydd Sector. Os bydd Awdurdodau Lleol ac arianwyr eraill yn gwneud toriadau hefyd, mae'n eithaf posibl y gallai'r canlyniad cyfun olygu y collir nifer sylweddol o swyddi. Fodd bynnag, efallai y bydd cyfleoedd am gynnydd yng ngweithlu'r Trydydd Sector yn codi gyda rhaglenni newydd a ariennir gan yr Undeb Ewropeaidd. Mae'n bosibl y bydd cyfleoedd hefyd wrth i'r Trydydd Sector gymryd mwy o ran yn y gwaith o ddarparu gwasanaethau cyhoeddus.

- Gwaith cyflenwi

Mae'n bosibl y bydd gostyngiad yn y cyllid yn golygu y bydd rhai Cynghorau Gwirfoddol Sirol a Chanolfannau Gwirfoddol yn peidio â bod yn hyfyw gan arwain at golli gwasanaethau mewn rhai ardaloedd. Gallai hyn arwain at leihad yn y gallu i sefydlu a chefnogi sefydliadau'r Trydydd Sector. Yn yr un modd, gallai newid y ffordd

yr ydym yn cefnogi'r Uned Cofnodion Troseddol hefyd effeithio ar sefydliadau, ar waith cyflenwi ond yn arbennig ar ddefnyddwyr gwasanaethau. Er mwyn lliniaru hyn, bydd swyddogion Llywodraeth Cymru'n parhau i siarad â CGGC, Cyngorau Gwirfoddol Sirol a Chanolfannau Gwirfoddol yn ystod y flwyddyn nesaf am gydweithio agosach ac uniadau posibl. Ar hyn o bryd mae asesiadau manwl o effeithiau a risgiau'n cael eu cyflawni er mwyn canfod y ffordd briodol o gynorthwyo sefydliadau ond hefyd er mwyn lliniaru unrhyw risg a fydd yn codi o newidiadau yn y cymorth hwn.

- **Rhyngwyneb Rhaglenni/Polisiau**

Ar hyn o bryd mae'r sefydliadau Seilwaith yn arwain ymatebion a myfyrdod cyrff cymunedol a gwirfoddol ar nifer o fentrau Llywodraeth Cymru o ran deddfwriaeth a rhaglenni. Gallai gostyngiad o 10% effeithio ar y gallu hwn mewn rhai ardaloedd neu feysydd arbenigol. Mae angen i'r cyrff Seilwaith barhau i adlewyrchu neu wireddu bwriadau polisi yn, er enghraifft, Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015, Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2015 ac Egwyddorion ar gyfer Gweithio gyda Chymunedau Llywodraeth Cymru, yn ogystal â Diwygio Llywodraeth Leol. Mae'r rhain yn cydnabod pwysigrwydd ymgysylltu â'r gymuned, gweithgarwch cymunedol ac actifyddion cymunedol. Mae'n bosibl y bydd gostyngiadau yn y Seilwaith yn cael effaith niweidiol ar y rhan y bydd sefydliadau gwirfoddol a chymunedol yn ei chymryd yn yr agenda Cymunedau Gweithredol. Bydd swyddogion Llywodraeth Cymru'n parhau i siarad â CGGC, Cyngorau Gwirfoddol Sirol a Chanolfannau Gwirfoddol yn ystod y flwyddyn nesaf am gydweithio agosach ac uniadau posibl. Bydd hyn yn sicrhau bod gan CGGC a'r Cyngorau Gwirfoddol Sirol yr arfau i gynorthwyo â chynnwys sefydliadau gwirfoddol a chymunedol yn yr agenda cymunedau gweithredol.

Diwygio Lles/Trechu Tlodi

Er mwyn gwella effeithlonrwydd cyllidebol, bydd gweithgareddau sy'n cael eu cynorthwyo o dan Linell Wariant Diwygio Lles yn y Gyllideb yn cael eu huno yn Linell Wariant Trechu Tlodi yn y Gyllideb. Cedwir y gyllideb ar lefelau 2015/16, gyda'r grant rheolaidd o £79,000 ar gyfer hyfforddiant lles i Awdurdodau Lleol yn cael ei drosglwyddo i Linell Wariant Trechu Tlodi.

Effeithiau

Mae trechu tlodi'n un o'r prif flaenoriaethau ar draws Llywodraeth Cymru. Bydd cadw lefel y gyllideb fel y mae yn golygu y gellir parhau i ymgysylltu â phartneriaid. Mae pwyslais cryf ar sicrhau bod y blaenoriaethau cywir yn cael sylw parhaus er mwyn gwella canlyniadau i deuluoedd incwm isel a'n bod yn cyrraedd y targedau a nodir yn y Cynllun Gweithredu ar gyfer Trechu Tlodi. Rhan bwysig o'r gwaith hwn yw dwyn ynghyd randdeiliaid gwahanol o'r sector cyhoeddus, y sector preifat a'r Trydydd Sector er mwyn gwneud y gorau o adnoddau ac arbenigedd. Mae hyn yn hanfodol er mwyn sicrhau bod y blaenoriaethau'n cael eu rhannu gan y partneriaid a bod yr ymyriadau'n cydategu ei gilydd ac er mwyn osgoi dyblygu.

Yn 2015/16 cynhaliwyd digwyddiadau mawr a bach gyda phartneriaid, gan gynnwys digwyddiadau rhanbarthol yn y de a'r gogledd; cynhaliwyd uwchgynadledau i ddwyn ynghyd sectorau gwahanol; ymgysylltwyd â Hyrwyddwyr Gwrth-dlodi Awdurdodau Lleol; a pharhawyd i gefnogi'r Grŵp Cynghori Allanol ar Drechu Tlodi a'r Grŵp Ymarferwyr. Bydd ymgysylltu ar y raddfa hon ac mewn modd tebyg yn cael ei gefnogi yn 2016/17.

Hefyd, mae defnyddio gwaith ymchwil a gwerthuso i gefnogi'r gwaith o ddatblygu a gweithredu ymyriadau seiliedig ar dystiolaeth yn sylfaenol i ymdrechion effeithiol i drechu tlodi, felly caiff hyn ei ystyried hefyd lle bo'n briodol a lle gellir ychwanegu gwerth at y ddarpariaeth bresennol. Mae'r gwaith ymchwil sy'n dadansoddi effaith diwygio lles yn 2015-2016 yn cael ei ariannu o gyllideb ymchwil y Grŵp Addysg a Gwasanaethau Cyhoeddus.

Rydym yn disgwyl manylion oddi wrth yr Adran Gwaith a Phensiynau ynghylch ehangu Credyd Cynhwysol ymhellach, yn dilyn yr Adolygiad Cynhwysfawr o Wariant. Rhoddir rhagor o ystyriaeth i'r posibilrwydd o ymestyn y contract am ddarparu hyfforddiant ar Gredyd Cynhwysol i staff rheng flaen Awdurdodau Lleol a phartneriaid allweddol ar ôl diwedd mis Mawrth 2016 unwaith y bydd y manylion hyn yn hysbys. Byddai unrhyw estyniad i'r contract trwy gais gwyro trwy gaffael.

Grant Cydraddoldeb a Chynhwysiant

Cadwyd y grant hwn ar lefel 2015-16.

Effaith

Mae ein hymrwymiad i egwyddorion cydraddoldeb a thegwch yn cael ei adlewyrchu yn y penderfyniad i warchod y cyllid ar gyfer y Grant Cydraddoldeb a Chynhwysiant ar gyfer 2016-17. Mae Grant Cydraddoldeb a Chynhwysiant 2014-2017 yn ariannu 16 sefydliad yn y Trydydd Sector sy'n gwneud gwaith ar draws Cymru, gan gyrraedd amrywiaeth o bobl â gwahanol nodweddion gwarchodedig a chan hybu cydraddoldeb, mynd i'r afael â gwahaniaethu a hybu cymunedau cydlynus a chynhwysol ar draws Cymru. Mae gwaith sefydliadau yn y trydydd sector yn bwysig o ran cyfrannu at ymdrechion Llywodraeth Cymru i gyflawni'r amcanion cydraddoldeb yn ei Chynllun Cydraddoldeb Strategol.

Bydd cadw lefel y cyllid fel y mae yn caniatáu ar gyfer effeithiau cadarnhaol i'r grwpiau gwarchodedig ar draws Cymru. Mae'r cyllid yn cael effaith gadarnhaol sylweddol ar gydraddoldeb oherwydd ei fudd uniongyrchol i bobl sydd yn aml yn wynebu anfantais, gwahaniaethu a chael eu hallgáu. Mae'r cyllid grant hwn hefyd yn cyfrannu at ymrwymiad Llywodraeth Cymru i drechu tlodi yng Nghymru. Mae tystiolaeth yn dangos bod grwpiau gwarchodedig penodol yn fwy tebygol o fod yn byw mewn tlodi, e.e. pobl anabl, rhieni unigol, sy'n fenywod yn bennaf, grwpiau lleiafrifoedd ethnig penodol a theuluoedd â phlant anabl. Mae'r cyllid grant yn cynorthwyo â'r gwaith o weithredu Cynllun Cydraddoldeb Strategol Llywodraeth

Cymru, sy'n cyd-fynd â'r Cynllun Gweithredu ar gyfer Trechu Tlodi, e.e. wrth fynd i'r afael â gwahaniaethau mewn tâl a chyflogaeth, lleihau nifer y bobl ifanc nad ydynt mewn addysg, cyflogaeth na hyfforddiant, a helpu pobl anabl i fyw'n annibynnol.

Ym mis Ebrill 2015 lansiodd y Gweinidog Cymunedau a Threchu Tlodi ymgynghoriad ar Raglen Cydraddoldeb a Chynhwysiant Llywodraeth Cymru ar gyfer 2017-2020. Nod yr ymgynghoriad oedd ceisio barn ar y fframwaith cyllido yn y dyfodol ar gyfer cydraddoldeb a chynhwysiant er mwyn sicrhau y ceir gwerth am arian cyhoeddus o hyd a bod y cynllun grant yn adlewyrchu'r cyd-destun economaidd, cymdeithasol ac amgylcheddol heddiw ac yn y dyfodol yng Nghymru.

Teithwyr Sipsiwn

Bydd cyllid Grant Cyfalaf Safleoedd Sipsiwn a Theithwyr yn cynyddu £0.5 miliwn i £2 miliwn yn 2016-17. Mae'r Grant Cyfalaf Safleoedd yn darparu cyllid ar gyfer adnewyddu safleoedd presennol Sipsiwn a Theithwyr Awdurdodau Lleol a datblygu rhai newydd.

Effeithiau

Dylai newidiadau yn y gyllideb arwain at ddatblygu safleoedd Sipsiwn a Theithwyr Awdurdodau Lleol ychwanegol, a fydd yn lleihau digartrefedd ymhlith y cymunedau hyn. Mae tangyflenwad sylweddol o safleoedd Sipsiwn a Theithwyr awdurdodedig yng Nghymru ac mae angen mynd i'r afael â hyn. Mae Llywodraeth Cymru wedi amcangyfrif bod angen rhwng 184 a 218 yn rhagor o leiniau (pob aelwyd ar safle) ac mae'r Awdurdodau Lleol eu hunain wedi amcangyfrif bod angen 301 ohonynt. Fodd bynnag, mae pob awdurdod lleol yn gwneud Asesiadau o Anghenion Llety Sipsiwn a Theithwyr ar hyn o bryd, a fydd yn rhoi amcangyfrif cywirach o'r angen am leiniau ar gyfer cartrefi symudol.

Bydd mwy o safleoedd yn helpu Llywodraeth Cymru i ddangos ei bod yn helpu i 'hwyluso ffordd draddodiadol o fyw Sipsiwn' (fel sy'n ofynnol yn sgil achos yn Llys Hawliau Dynol Ewrop, Chapman v UK, 2001). Bydd hefyd yn cyfrannu at Amcan 6 o Gynllun Cydraddoldeb Strategol Llywodraeth Cymru, sef adlewyrchu anghenion pobl sydd â nodweddion gwarchodedig yn y cyflenwad tai. Bydd safleoedd sefydlog a phriodol yn gwella mynediad at wasanaethau ymysg y bobl dlotaf a mwyaf agored i niwed yn ein cymdeithas, gan helpu i drechu tlodi. O dan Fesur Hawliau Plant a Phobl Ifanc (Cymru) 2011, rhaid i Weinidogion Cymru roi sylw dyledus i Gonfensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau'r Plentyn wrth arfer eu swyddogaethau. Bydd darparu llety diwylliannol briodol – gyda gwell mynediad at gyfleusterau addysg, iechyd a chwarae – o fudd i'r holl blant Sipsiwn a Theithwyr dan sylw. Dylai buddsoddi mewn safleoedd Sipsiwn a Theithwyr ddarparu buddion o ran llesiant economaidd, cymdeithasol ac amgylcheddol hirdymor wrth i gymunedau ddod yn fwy cynhwysol ac wrth i fuddiolwyr y safleoedd gael mwy o allu i ddefnyddio cyfleusterau cymunedol ehangach.

Yn y tymor hirach, bydd creu mwy o safleoedd yn cael effaith ganlyniadol gadarnhaol ar Dai Cymdeithasol gan y bydd yn rhyddhau mwy o dai os gall Sipsiwn a Theithwyr symud i safle newydd. Dangosodd Cyfrifiad 2011 fod Sipsiwn a Theithwyr fwy na dwywaith mor debygol o fyw mewn tai cymdeithasol â phoblogaeth gyffredinol Cymru a Lloegr (41 y cant o gymharu ag 16 y cant).

Mae llawer o'r teuluoedd a fyddai'n cael budd o leiniau ar safleoedd yn byw mewn gwersylloedd anawdurdodedig, ar leiniau gorlawn, neu mewn llety brics a mortar gyda phroblemau canlyniadol o ran iechyd a lles yn sgil methiant i ymaddasu i dai diwylliannol amhriodol. Gwyddom fod Sipsiwn a Theithwyr â mwy o risg canlyniadau gwaeth o ran iechyd ac addysg. Byddai llety mwy priodol yn cefnogi defnydd targededig o gyllid grant addysg Llywodraeth Cymru i'r cymunedau hyn a byddai'n cefnogi mentrau imiwneiddio, ymysg llun o fuddion eraill. Mae'n arwyddocaol y bydd mwy o safleoedd awdurdodedig yn lleihau nifer y gwersylloedd anawdurdodedig, a fydd yn gwella cydlyniant cymunedol a ffydd yn y system cynllunio.

Nid oes unrhyw effaith ar y Gymraeg wedi cael ei nodi. Credir bod nifer y Sipsiwn a Theithwyr Cymraeg eu hiaith yn fach iawn, ond mae effaith safleoedd newydd ar ardaloedd Cymraeg yn ystyriaeth gynllunio y dylid ei hasesu cyn i geisiadau gael eu cyflwyno am gyllid.

Ysgrifennwyd at bob awdurdod lleol yn ystod 2013 er mwyn rhagweld yr angen tebygol am gyllid Grant Cyfalaf Safleoedd yn ystod 2015-16 a'r tu hwnt. Cyfrannodd dadansoddiad o ymatebion awdurdodau lleol at y penderfyniad i gynyddu'r grant hwn £2 miliwn i £3.5 miliwn ar gyfer 2015-16. Cyflawnwyd yr un ymarfer ym mis Gorffennaf 2015, ac mae hyn wedi nodi llai o alw am gyllid ychwanegol yn 2016-17 cyn i ddyletswyddau Deddf Tai (Cymru) 2014 arwain at alw ychwanegol ar gyfer 2017-18 ymlaen. Felly, mae dadansoddiad o ymatebion o fis Gorffennaf 2015 wedi arwain at benderfyniad i gynyddu'r grant hwn £0.5 miliwn i £2 miliwn ar gyfer 2016-17. Cyflawnir dadansoddiad arall er mwyn rhagweld y galw mewn cyllidebau yn y dyfodol.

Mae'r cynnydd yn y cyllid yn 2015-16 wedi arwain at ddyraniadau i Gyngor Bwrdeistref Sirol Torfaen a Chyngor Bwrdeistref Sirol Castell-nedd Port Talbot i ychwanegu 21 o leiniau rhyngddynt at eu safleoedd presennol. Mae'r cyllid hefyd wedi galluogi Cyngor Bwrdeistref Sirol Conwy i ddatblygu ei safle Sipsiwn a Theithwyr cyntaf (4 llain).

Mae rhoi Rhan 3 o Ddeddf Tai (Cymru) 2014 ar waith yn debygol o arwain at fwy o alw am gyllid Grant Cyfalaf Safleoedd. Dylai darparu cyllid ychwanegol i'r gyllideb hon gynorthwyo i roi'r ddeddfwriaeth ar waith yn gynt. Fodd bynnag, mae angen asesu lefel briodol cyllid yn ofalus gan gyfeirio at ofynion awdurdodau lleol er mwyn sicrhau caniatâd cynllunio cyn gwneud cais am gyllid.

Cyn mis Ebrill 2014, nid oedd unrhyw safleoedd Sipsiwn a Theithwyr awdurdodau lleol wedi cael eu hagor yng Nghymru ers 1997. Mae'r sefyllfa hon wedi arwain at dangyflenwad sylweddol o leiniau, fel y tystia asesiadau awdurdodau lleol o lety

Sipsiwn a Theithwyr a nifer y gwersylloedd anawdurdodedig. Fodd bynnag, mae Rhan 3 o Ddeddf Tai (Cymru) 2014 a chynnydd yn y cyllid i'r gyllideb hon yn 2015-16 a 2016-17 yn dechrau mynd i'r afael â'r diffyg.

Mae tystiolaeth o well mynediad at wasanaethau wrth fyw ar y safleoedd hyn yn cael ei hategu gan lawer o astudiaethau ymchwil, gan gynnwys dogfen y Comisiwn Cydraddoldeb a Hawliau Dynol 'Inequalities experienced by Gypsy and Traveller communities: A review,' (2009). Mae Estyn hefyd wedi cydnabod ei bwysigrwydd i addysg plant.

Canfu ymchwil a wnaethpwyd gan Brifysgol Caerdydd yn 2002 o'r enw, "*At What Cost? The economics of Gypsy and Traveller encampments*" fod gweryslyoedd anawdurdodedig yn costio o leiaf £6 miliwn y flwyddyn i awdurdodau lleol ar draws y Deyrnas Unedig - £8 miliwn ym mhrisiau heddiw. Canfu'r ymchwil fod 88% o gyrff cyhoeddus yng Nghymru wedi wynebu costau o ganlyniad i wersylloedd anawdurdodedig. Nododd yr Adran Cymunedau a Llywodraeth Leol yn Lloegr mai'r costau i awdurdodau yn Lloegr oedd £18 miliwn y flwyddyn yn 2012. Mae Cyngor Dinas Bryste wedi cymryd rhan mewn model o fath Buddsoddi i Arbed ac wedi lleihau ei gostau o £200,000 i £5,000 y flwyddyn trwy ddarparu safleoedd awdurdodedig yn eu lle.

Cyfleusterau Cymunedol

Yn 2015/16 gwnaethpwyd trosglwyddiad un flwyddyn o £4.950 miliwn i gynllun Dechrau'n Deg. Yn 2016/17, bydd £10.950 miliwn ar gael i gefnogi prosiectau'r Rhaglen Cyfleusterau Cymunedol.

Effeithiau

Mae'r Rhaglen Cyfleusterau Cymunedol yn gynllun cyfalaf sy'n canolbwyntio ar drechu tloidi. Rhagwelir y bydd y gyllideb fwy yn golygu y gellir cefnogi deuddeg i bymtheg prosiect ychwanegol yn 2016/17. Rhaglen dreigl yw'r Rhaglen Cyfleusterau Cymunedol ac mae ganddi biblinell o brosiectau sydd eisoes yn cael eu datblygu.

Hyd yma, dyrannwyd cyllid gwerth £5.4 miliwn i 22 prosiect.

Mae defnyddwyr y cyfleusterau rydym yn eu cyllido eisoes yn dioddef effeithiau tloidi. Heb ein cyllid ni mae'n bosibl y byddai'n rhaid iddynt deithio ymhellach i ddefnyddio amrywiaeth o wasanaethau, o fanciau bwyd a manau casglu undebau credyd i glybiau swyddi a hyfforddiant achrededig. Mae'r prosiectau rydym yn eu cyllido'n darparu llety i bobl ddigartref; yn helpu i greu lleoedd gofal plant er mwyn dileu rhwystrau i gyflogaeth a rhoi'r dechrau gorau i'n plant ifancaf; ac yn cynorthwyo â'r gwaith o ddarparu gwasanaethau cynghori i bobl sydd mewn dyled.

Mae Cyfleusterau Cymunedol ar draws Cymru'n darparu cyfleoedd i unigolion wella eu bywydau trwy well cyrhaeddiad addysgol, gwell rhagolygon economaidd a gwell iechyd a lles. Mae'r Rhaglen Cyfleusterau Cymunedol yn helpu'r cyfleusterau hyn i aros yn addas i'r diben. Anogir ceisiadau i gysylltu â rhaglenni eraill Llywodraeth

Cymru i drechu tlodi, sef Cymunedau yn Gyntaf, Teuluoedd yn Gyntaf a Dechrau'n Deg lle bo hynny'n bosibl.

Tai ac Adfywio

Mae rhaglenni a pholisïau Tai ac Adfywio'n cefnogi'r canlynol:

- creu'r amodau gorau ar gyfer datblygu tai, gan gynyddu cyflenwad a gwella ansawdd tai fforddiadwy a thai'r farchnad yng Nghymru;
- atal digartrefedd a'r niwed y gall ei wneud i fywydau pobl
- gwella'r system tai gyffredinol, gan gynnwys gwasanaethau tai ac yn benodol cymorth i bobl fyw mor annibynnol ag sy'n bosibl, yn arbennig y rheiny sy'n agored i niwed ac sydd angen cymorth ar adegau yn eu bywydau;
- lleoedd llewyrchus, llawn addewid, sydd â chysylltiadau da trwy ein polisïau Adfywio sy'n cynnal cymunedau cynaliadwy gan ddarparu gwell ansawdd bywyd.

Mae'r polisïau hyn yn cynnwys rhai o'r ysgogiadau allweddol mae eu hangen i sicrhau amrywiaeth fawr o ganlyniadau cymdeithasol, economaidd ac amgylcheddol, megis adeiladu 10,000 o gartrefi fforddiadwy newydd dros dymor y llywodraeth hon, aildechrau defnyddio 5,000 o adeiladau sy'n wag ers amser hir, a chefnogi adeiladu hyd at 5,000 o gartrefi newydd trwy Gymorth i Brynu. Mae polisïau'r adran yn cyfrannu'n sylweddol at drechu tlodi, lleihau anghydraddoldebau, cynnal yr economi a darparu lleoedd deniadol i bobl fyw a gweithio ynddynt.

Mae datblygu cynaliadwy'n ganolog i bolisïau Tai ac Adfywio, gan ddiwallu anghenion tymor byr ac ar yr un pryd diogelu buddiannau hirdymor pobl Cymru. O gofio natur hirdymor ein polisïau megis adeiladu tai newydd neu ddarparu cymorth hirdymor i bobl sy'n agored i niwed, byddwn yn gwella'r canlyniadau cymdeithasol ac amgylcheddol a'r canlyniadau iechyd sy'n dal i fod yn hanfodol i lesiant pobl, ansawdd eu bywydau yn y tymor hir a bywydau cenedlaethau'r dyfodol.

Mae ein polisïau a'n rhaglenni hefyd yn cyfrannu at gyflawni saith nod Llesiant Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru), yn benodol Cymru lewyrchus, Cymru iachach a Chymru sy'n fwy cyfartal. Mae ein cymorth sy'n cynnwys, er enghraifft, rhaglen Cefnogi Pobl, gwasanaethau sy'n atal pobl rhag mynd yn ddigartref ac addasiadau i gartrefi pobl, o fudd i lawer o bobl sy'n agored i niwed a grwpiau â nodweddion gwarchodedig. Mae hyn yn cynnwys pobl hŷn, pobl ag anableddau a phroblemau iechyd, ond hefyd eraill mae angen iddynt gael eu hatal rhag mynd yn anabl e.e. trwy anafiadau difrifol yn sgil cwmpo.

Ym Maes Rhaglen Wariant Polisi Tai, mae cyllideb Rhaglen Cefnogi Pobl wedi cael ei gwarchod gyda setliad arian gwastad. £124.4 miliwn fydd y gyllideb o hyd ar gyfer 2016-17.

Mae Rhaglen Cefnogi Pobl yn helpu pobl i ddod o hyd i gartref neu i gadw eu cartref ac i fyw mor annibynnol ag sy'n bosibl. Mae'r cymorth, sy'n helpu llawer o bobl

agored i niwed, yn cael ei ddarparu yng nghartrefi'r bobl eu hunain neu mewn hosteli, tai gwarchod neu dai â chymorth arbenigol o fathau eraill. Mae'n helpu i leihau'r galw ar wasanaethau'r GIG a gofal cymdeithasol.

Ym Maes Rhaglen Wariant Polisi Tai, mae'r gyllideb digartrefedd sy'n werth £5.907 miliwn yn cael ei defnyddio mewn modd strategol i gynorthwyo gwasanaethau digartrefedd statudol Awdurdodau Lleol ac i atal digartrefedd. Mae hon £524,000 yn llai na'r gyllideb llinell sylfaen ar gyfer 2015-16, nad yw'n cynnwys y swm ychwanegol untro o £4.9 miliwn a roddwyd i Awdurdodau Lleol i gynorthwyo â chostau trosiannol gweithredu'r ddeddfwriaeth digartrefedd newydd. Fodd bynnag, bydd dyraniad ychwanegol ar gael i Awdurdodau Lleol yn ystod y flwyddyn o'm portffolio i dalu costau ail flwyddyn gweithredu'r ddeddfwriaeth newydd. O'i ystyried ar y cyd â'r arian sydd ar gael o'r gyllideb llinell sylfaen, mae'r cymorth a gaiff ei ddarparu yn unol â'r costau a nodwyd wrth ddatblygu Deddf Tai (Cymru) 2014.

Ym Maes Rhaglen Wariant Cartrefi a Lleoedd, mae cyllideb y Lwfans Atgyweiriadau Mawr yn aros yr un peth, sef £108 miliwn. Bydd hyn yn galluogi awdurdodau lleol i barhau â'u rhaglenni i wella'r stoc tai cymdeithasol yng Nghymru.

Ym Maes Rhaglen Wariant Cartrefi a Lleoedd mae ein cyllid Adfywio wedi cynyddu £12.8 miliwn o'r cyllid llinell sylfaen i £73.5 miliwn. Bydd hyn yn ei gwneud yn bosibl buddsoddi rhagor trwy ein fframwaith adfywio Lleoedd Llewyrchus Llawn Addewid er mwyn adeiladu ar y buddsoddiad a wnaethpwyd eisoes a gwella ymhellach ansawdd ein hasedau cymunedol a darparu'r lleoedd llewyrchus a ffyniannus mae pobl Cymru'n llawn haeddu byw ynddynt.

Ym Maes Rhaglen Wariant Cartrefi a Lleoedd mae ein cyllid ar gyfer tai fforddiadwy wedi cynyddu £21.7 miliwn, a fydd yn ein galluogi i gynorthwyo â'r gwaith o adeiladu llawer mwy o gartrefi fforddiadwy newydd yng Nghymru a chynhyrchu'r buddion cymdeithasol ac economaidd a'r buddion iechyd a ddaw wrth i bobl fyw mewn cartrefi diogel, cynnes a sicr.

Ym Maes Rhaglen Wariant Cartrefi a Lleoedd rydym wedi cyhoeddi £26 miliwn o gyllid ar gyfer blwyddyn gyntaf cam II o Gymorth i Brynu - Cymru. Bydd y cam newydd hwn yn ein cynllun tai'r farchnad agored, sydd wedi bod yn llwyddiant ysgubol, yn cynorthwyo â'r gwaith o adeiladu hyd at 6,000 o gartrefi newydd ac yn cynhyrchu buddion sylweddol o ran trechu tlodi trwy greu'r swyddi newydd a chynlluniau hyfforddi y mae eu hangen i adeiladu cynifer â hyn o gartrefi newydd.

Mae Cyllideb Byw'n Annibynnol wedi gostwng £524,000. Fodd bynnag, dylid nodi bod y gyllideb hon o £5.159 miliwn ar gyfer 2016-17 yn ganlyniad uno tair llinell gyllideb (£4.056 miliwn ar gyfer Gofal a Thrwsio; £0.432 miliwn ar gyfer y Rhaglen Addasiadau Brys, a'r gyllideb Datblygu Polisi Tai sy'n werth £1.252 miliwn). Bydd effaith y gostyngiad hwn yn cael ei lliniaru gan benderfyniadau ynghylch sut y defnyddir y gyllideb, lle mai gwarchod y gwasanaethau rheng flaen a ddarperir gan

asiantaethau Gofal a Thrwsio, gan gynnwys y Rhaglen Addasiadau Brys, yw'r flaenoriaeth.

Cefnogi Pobl

Mae'r gyllideb Cefnogi Pobl wedi cael ei gwarchod ar lefel arian gwastad.

Effeithiau

Trwy warchod rhaglenni hanfodol megis rhaglen Cefnogi Pobl rydym wedi cydnabod yr effaith bwysig mae gofal cymdeithasol yn ei chael ar y bobl fwyaf agored i niwed, boed hynny yn sgil henaint neu anabledd neu'r angen i ddiogelu plant. Nid yn unig mae'r rhaglen hon yn darparu cymorth cysylltiedig â thai i rai o'r bobl fwyaf agored i niwed ac sydd wedi'u hallgau'n gymdeithasol fwyaf yng Nghymru, mae hefyd yn helpu unigolion a theuluoedd sy'n ddiogartref neu sydd mewn perygl o fynd yn ddiogartref i ddod o hyd i gartref ac i gadw eu cartref ac i fyw'n annibynnol, yn ogystal â gwneud cyfraniad allweddol i'n hagenda Trechu Tlodi. Mae'r rhaglen yn enghraifft o gamau gweithredu y gellir eu cymryd i atal neu leihau'r angen am ymyriadau mwy costus gan y GIG a/neu ofal cymdeithasol. Mae'n helpu unigolion a theuluoedd ac, mewn rhai achosion, yn cynorthwyo pobl sy'n mynd i mewn i'r system cyfiawnder troseddol.

Mae'r Rhaglen yn cael ei chyflawni wrth i Awdurdodau Lleol weithredu mewn Pwyllgorau Cydweithredol Rhanbarthol gan mai hwy sydd yn y lle gorau i ganfod anghenion lleol a phenderfynu ar flaenoriaethau lleol, ac felly targedu'r cymorth ar y rheiny sydd ei angen. Mae'n cynorthwyo rhai o'r bobl fwyaf agored i niwed yng Nghymru. Mae'n bosibl bod pobl o rai o'r grwpiau â nodweddion gwarchodedig, e.e. oedran neu anabledd, yn fwy agored i niwed ac felly'n fwy tebygol o fod angen defnyddio'r gwasanaethau hyn. Fodd bynnag, darperir y gwasanaethau ar sail anghenion yr unigolyn nid oedran neu ddeiliadaeth yn unig. Mae hyn yn bwysig gan fod gan Gymru gyfran fawr o breswylwyr anabl neu â phroblem iechyd hirdymor sydd yn y perygl mwyaf o fyw mewn tlodi.

Mae rhaglen Cefnogi Pobl yn helpu i leihau'r galw ar wasanaethau iechyd a gofal cymdeithasol mwy costus. Cafwyd rhagor o dystiolaeth o effaith y Rhaglen ar y GIG, a'i buddion iddo. Mae'r canfyddiadau sy'n dod i'r amlwg o'n hastudiaeth ddichonoldeb yn awgrymu gostyngiad hirdymor cyffredinol yn y defnydd o wasanaethau meddygon teulu gan y rhan fwyaf o'r grwpiau defnyddwyr ar ôl iddynt gael cymorth gan y rhaglen, a bod patrymau tebyg i'w gweld yn y defnydd o Adrannau Damweiniau ac Achosion Brys gan rai grwpiau defnyddwyr.

Mae'r setliad arian gwastad yn golygu y gall Awdurdodau Lleol a'u partneriaid barhau i ddarparu gwasanaethau sy'n lleihau'r risg y bydd pobl agored i niwed yn mynd yn ddiogartref. Bydd rhywfaint o bwysau ariannol o hyd, ond gall hyn helpu i hoelio sylw ar drylwyrredd wrth ganfod anghenion ac effaith, effeithiolrwydd a gwerth cyffredinol am arian y cymorth a ddarperir. Dyma'r grwpiau risg uchel a nodir:

- teuluoedd ag anghenion cymhleth a theuluoedd sydd o dan fygythiad digartrefedd
- plant, pobl ifanc o dan 18 oed
- pobl ifanc sy'n agored i niwed/troseddwyr ifanc
- gofawyr ifanc
- pobl sy'n camddefnyddio alcohol a sylweddau
- pobl sy'n cysgu ar y stryd
- rhai pobl sengl sy'n ddigartref hirdymor
- pobl anabl.

Mae pob un o'r grwpiau hyn yn wynebu risg anghymesur o fyw mewn tlodi. Oherwydd bod y gyllideb wedi'i gwarchod, disgwylir mai bach iawn fydd yr effeithiau ar grwpiau allweddol, megis yr effeithiau uniongyrchol ar fenywod, pobl sengl ddigartref (dynion yn bennaf, yn ôl pob tebyg) a phobl anabl.

Er i'r gyllideb gael ei gwarchod, byddwn yn parhau i weithio'n agos gydag Awdurdodau Lleol a Phwyllgorau Cydweithredol Rhanbarthol er mwyn sicrhau y gwneir y defnydd gorau o'r cyllid sydd ar gael. Mae'r rhaglen yn gwneud cyfraniad sylweddol i atal pobl rhag mynd yn ddigartref ac rydym yn awyddus i weld mwy o gysylltiadau rhwng y Rhaglen a gwasanaethau digartrefedd statudol, ac fel rhan o gydweithio agosach rhwng meysydd tai, iechyd a gwasanaethau cymdeithasol.

Digartrefedd

Bu gostyngiad o £0.524 miliwn yng nghyllideb Digartrefedd.

Effeithiau

Mae Llywodraeth Cymru wedi ymrwymo i wneud mwy i atal digartrefedd yn y lle cyntaf ac i gyflawni'r nod o ddileu'r angen i neb gysgu ar y stryd. Mae atal digartrefedd yn y lle cyntaf yn ganolog i'r ddeddfwriaeth digartrefedd newydd, a ddaeth i rym ym mis Ebrill eleni trwy Ddeddf Tai (Cymru) 2014.

Mae ein cyllideb Atal Digartrefedd yn cynorthwyo â rhaglen o waith sy'n gyson â'r nod atal yn y ddeddfwriaeth newydd. Mae'n darparu cyllid i Awdurdodau Lleol ac i amrywiaeth o sefydliadau yn y Trydydd Sector, y mae'r ddau fath o gorff yn ategu gwasanaethau digartrefedd statudol. Yn benodol, mae'n darparu gwasanaethau i bobl agored i niwed y rhoddir cymorth ychwanegol iddynt i'w hatal rhag mynd yn ddigartref neu i helpu pobl ddigartref i gael a chadw cartrefi cynaliadwy. Mae hyn yn cynnwys cymorth i:

- bobl ifanc sy'n ddigartref neu mewn perygl o fynd yn ddigartref;
- pobl anabl sy'n ddigartref neu mewn perygl o fynd yn ddigartref;
- pawb sy'n ddigartref neu mewn perygl o fynd yn ddigartref, a fyddai'n cynorthwyo dynion a menywod fel ei gilydd;
- byddai menywod beichiog neu famau newydd hefyd yn cael eu hystyried yn agored i niwed pe baent yn ddigartref neu mewn perygl o fod yn ddigartref;

- atal troseddwr rhag mynd yn ddigartref ar ôl cael eu rhyddhau o'r carchar trwy'r Llwybr Enghreifftiol Cenedlaethol newydd a gwasanaethau ategol.

Mae'r rhaglen Digartrefedd o'r budd mwyaf i blant a phobl ifanc, pobl sy'n dioddef camdriniaeth ddomestig neu ag afiechyd meddwl, menywod, yn enwedig menywod beichiog, pobl sy'n cysgu ar y stryd, a phawb yn fwy cyffredinol sydd mewn perygl o fod yn ddigartref. Mae'r gwasanaethau a'r cymorth a ddarperir yn cynnwys cynlluniau bond, gwasanaethau cynghori ar dai, cyfryngu teuluol a chyngor ar arian a dyled mewn perthynas ag adfeddiannu.

Gallai'r gostyngiad yn y gyllideb llinell sylfaen leihau maint y cymorth sydd ar gael ond dylid ystyried hyn yng nghyd-destun y pwyslais parhaus ar effaith ac effeithiolrwydd prosiectau a gwasanaethau, y flaenoriaeth a roddir i gymorth i grwpiau penodol o bobl agored i niwed, natur ategol y cymorth a ddarperir trwy raglen Cefnogi Pobl, a'r £2.2 miliwn ychwanegol a ddyrennir i Awdurdodau Lleol yn ystod y flwyddyn fel dyraniad untro i'w cynorthwyo i weithredu ail flwyddyn y ddeddfwriaeth digartrefedd newydd.

Er eu bod wedi'u seilio ar ffigurau tri mis cyntaf y ddeddfwriaeth newydd, calonogol yw arwyddion cynnar y canolbwyntio parhaus ar atal digartrefedd. Yn ystod chwarter Ebrill – Mehefin 2015-16, roedd 1,350 o aelwydydd yng Nghymru dan fygythiad digartrefedd o fewn 56 diwrnod ac ar gyfer 1,115 o aelwydydd (83 y cant) llwyddwyd i atal digartrefedd am o leiaf 6 mis.

Derbyniwyd bod 535 o aelwydydd yn ddigartref a bod dyletswydd i'w helpu i sicrhau llety yn ystod y chwarter. O'r rhain, cynorthwywyd 300 o aelwydydd (56 y cant) i sicrhau llety oedd yn debygol o bara am 6 mis, yn dilyn ymyriad gan yr Awdurdod Lleol.

Yn ystod chwarter Ebrill – Mehefin 2015-16, roedd 480 o aelwydydd yn gymwys ar gyfer y ddyletswydd i lety gael ei sicrhau iddynt, gan y barnwyd eu bod yn anfwriadol ddigartref ac ag angen blaenoriaethol, ar ôl i'r ddyletswydd i helpu i sicrhau llety ddod i ben. O'r rhain, derbyniodd 330 (69 y cant) o aelwydydd gynnig llety parhaol.

Ar ddiwedd mis Mehefin 2015, roedd 1,935 o aelwydydd mewn llety dros dro. Llety yn y sector preifat oedd y prif fath o lety dros dro. Ar ddiwedd mis Mehefin 2015, roedd 170 o aelwydydd mewn llety gwely a brecwast. O'r rhain, roedd 15 yn deuluoedd â phlant.

Mae'r ddeddfwriaeth digartrefedd newydd yn helpu i brif-ffrydio gwaith atal sydd, yn gyffredinol ac yn y tymor canolig i'r tymor hirach, wedi'i brofi'n fwy cost effeithiol a llwyddiannus o ran lleihau'r tebygrwydd o fynd yn ddigartref. Mae'n sicrhau bod Awdurdodau Lleol yn darparu gwasanaeth cynhwysol i helpu llawer mwy o bobl mae digartrefedd yn effeithio arnynt, yn hytrach na'r sefyllfa bresennol lle rhoddir cymorth sylweddol i achosion â blaenoriaeth yn unig. Yn y bôn, mae'n golygu mwy o gymorth i fwy o bobl.

Mae ein polisi atal digartrefedd yn cyfrannu at Erthyglau 26 a 27 o Gonfensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau'r Plentyn ac at yr hawl economaidd, cymdeithasol a diwylliannol i dai a chysgod digonol.

Lwfans Atgyweiriadau Mawr

Cadwyd y gyllideb hon ar lefel arian gwastad.

Effeithiau

Mae Llywodraeth Cymru wedi ymrwymo i sicrhau bod pawb sydd mewn tai fforddiadwy yn gallu byw mewn cartrefi diogel, cynnes a sicr. Mae nifer o fuddion cymdeithasol ac economaidd a buddion iechyd mae'r buddsoddiad hwn yn eu creu.

Mae buddsoddi mewn tai'n darparu cefnogaeth i economi Cymru yn nhermau cynnal a chefnogi swyddi yn y diwydiant adeiladu a hefyd y gadwyn gyflenwi. Mae hyn yn cyfrannu at yr agenda trechu tlodi yn nhermau darparu cyfleoedd gwaith a hyfforddiant. Mae Budd i'r Gymuned a chaffael contractau'n ei gwneud yn bosibl i fuddion ein buddsoddiad aros yng Nghymru a chael eu mwyhau yn ein cymunedau.

Mae darparu tai o ansawdd da yn helpu i drechu tlodi (gan gynnwys tlodi tanwydd) ac yn cyfrannu at wella cyflawniad addysgol disgyblion, yn enwedig y rheiny o gefndiroedd incwm isel (oherwydd ffactorau megis byw mewn cartref cynnes a bod â lle i astudio). Bydd cyllideb y Lwfans Atgyweiriadau Mawr ar gyfer 2016/17 yn aros yr un peth.

Er nad yw'r Lwfans Atgyweiriadau Mawr wedi'i anelu at unrhyw grŵp crefyddol penodol, bydd gwelliannau i'r stoc tai o fudd i'r gymuned ac i bawb.

Mae'r dystiolaeth sy'n sail i'n buddsoddiad yn y gwaith o wella ansawdd tai cymdeithasol yng Nghymru yn dweud wrthym fod 58% o bobl o gefndir heb fod yn wyn yn byw mewn cartrefi dan berchen feddiannaeth, o gymharu â 75% o bobl o gefndir ethnig gwyn, a bod 33% o bobl o gefndir ethnig heb fod yn wyn yn byw mewn llety rhent preifat, o gymharu â 10% o bobl o grŵp ethnig gwyn. Er nad yw'r Lwfans Atgyweiriadau Mawr wedi'i anelu at unrhyw grŵp ethnig penodol, gallai unrhyw newid yn ein buddsoddiad yn y Lwfans Atgyweiriadau Mawr effeithio'n fwy ar grwpiau ethnig yng Nghymru.

Yn ôl data o Gyfrifiad 2001 mae benywod yn fwy tebygol o rentu tai cymdeithasol na gwrywod ac felly byddai unrhyw newidiadau yng nghyllid y Lwfans Atgyweiriadau Mawr yn effeithio'n anghymesur arnynt. Ym mhob grŵp oedran roedd pobl mewn tai cymdeithasol yn fwy tebygol o fod â salwch hirdymor cyfyngol, anabledd neu lesgeidd na pherchen feddianwyr a phobl sy'n rhentu'n breifat. Mae'r rhain yn ddadleuon cryf dros gynnal ein buddsoddiad mewn ansawdd tai.

Mae sicrhau bod gan bobl gartref sy'n diwallu eu hanghenion - un sy'n gynnes, yn fforddiadwy, yn sicr, mewn cyflwr da ac nad yw'n cael effaith niweidiol ar yr amgylchedd - yn un o'r prif flaenoriaethau i Lywodraeth Cymru. Mae cartref yn rhan

hanfodol o fywydau pobl. Mae'n effeithio ar iechyd a llesiant, ansawdd bywyd, a holl gyfleoedd bywyd unigolion a theuluoedd.

Mae adeiladu cartrefi newydd ynni effeithlon yn hanfodol er mwyn mynd i'r afael â'r newid yn yr hinsawdd. Mae tai cymdeithasol newydd yn arbennig yn arwain y ffordd wrth gynhyrchu cartrefi carbon is. O ran cartrefi rhent cymdeithasol sy'n bodoli eisoes, mae cyrraedd Safon Ansawdd Tai Cymru hefyd yn cynnwys gwelliannau sylweddol mewn effeithlonrwydd ynni mewn rhai meysydd. Er nad yw'r Safon hon yn berthnasol i stoc tai'r sector preifat, bydd cynnwys stoc tai'r sector preifat yn ail gam cynllun Arbed yn cyflawni gwelliannau ychwanegol o ran datblygu cynaliadwy. Mae cynllun Arbed yn enghraifft dda o'r cyfraniad y gall tai ei wneud at ganlyniadau cymdeithasol, economaidd ac amgylcheddol ar draws Cymru.

Mae polisi'r Lwfans Atgyweiriadau Mawr yn cyfrannu at Erthygl 27 o Gonfensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau'r Plentyn ac at yr hawl economaidd, cymdeithasol a diwylliannol i dai a chysgod digonol.

Adfywio

Mae'r gyllideb hon wedi cynyddu £12.8 miliwn dros y llinell sylfaen.

Effeithiau

Lleoedd Llewyrchus Llawn Addewid yw fframwaith adfywio Llywodraeth Cymru. Gweledigaeth Llywodraeth Cymru yw y 'dylai pawb yng Nghymru fyw mewn cymunedau llewyrchus, cynaliadwy, llawn addewid, sydd â chysylltiadau da, economi leol gref ac ansawdd bywyd da'. Mae'n hybu dull o weithredu sy'n seiliedig ar dystiolaeth gref gan gyfuno cymorth i bobl ac i leoedd, ac yn hybu gweithio mewn partneriaeth gan y sectorau cyhoeddus a phreifat a'r Trydydd Sector.

Nod y fframwaith yw cael y gorau o bob punt a werir gan Lywodraeth Cymru yn nhermau cyllid prif ffrwd fel iechyd ac addysg. At hynny, defnyddir buddsoddiad adfywio targededig dwys mewn nifer fach o leoedd allweddol i gefnogi twf lleol mewn canol trefi, cymunedau glan môr a chlystyrau Cymunedau yn Gyntaf.

Mae'n bosibl y bydd y prosiectau a gyflawnir yn y gwahanol ardaloedd a dargedir gan fuddsoddiad Lleoedd Llewyrchus Llawn Addewid yn effeithio ar lawer o'r grwpiau gwarchoddedig. Bydd y cynnydd arfaethedig yn y gyllideb yn golygu bod mwy o arian ar gael i dargedu gweithgareddau gyda grwpiau penodol. Mae prosiectau o'r mathau hyn yn cynnwys prosiectau a fyddai o fudd i bobl ifanc, gwahanol grwpiau crefyddol, cyfleusterau gofal plant sy'n galluogi pobl (menywod yn bennaf) i fynd i'r farchnad gyflogaeth, sefydliadau sy'n hybu menywod mewn busnes, ac ati. Fodd bynnag, mae Llywodraeth Cymru'n buddsoddi mewn pobl a lleoedd, fydd o fudd i bawb ac i bob grŵp economaidd gymdeithasol.

Yn ôl adroddiad a gyhoeddwyd gan Oxfam, mae mwy o fenywod nag o ddynion yn byw mewn tlodi ar ystadau difreintiedig. Mae gan fenywod incymau is na dynion yn gyffredinol. Maent yn fwy tebygol o fod yn ofalwyr a hwy yw 91 y cant o rieni unigol.

Ac er mai hwy yw'r mwyafrif mewn grwpiau cymunedol, mae menywod yn lleiafrif pan ddaw at wneud y penderfyniadau ynghylch adfywio.

Diben Fframwaith Lleoedd Llewyrchus Llawn Addewid yw helpu i adfywio cymunedau trwy fuddsoddi i helpu eu heconomi i ffynnu ac adfywio cymunedau, yn arbennig mewn ardaloedd lle mae llawer o amddifadedd. Y nod yw eu helpu i gyflawni newid economaidd, amgylcheddol a chymdeithasol a fydd yn para. Rydym yn buddsoddi mewn pobl a lleoedd, a fydd o fudd i bawb, felly bydd pob aelod o'r gymuned yn gweld y buddion. Nod buddsoddi mewn gwaith adfywio yw creu lleoedd cynaliadwy dros y tymor hir er mwyn gwella ansawdd bywyd y bobl sy'n byw ac yn gweithio yn y lleoedd hynny a'u cyffiniau.

Mae cydweithio'n ganolog i Lleoedd Llewyrchus Llawn Addewid. Rydym yn sicrhau y cyflawnir canlyniadau go iawn ac rydym yn gwneud gwahaniaeth cynaliadwy cadarnhaol i ansawdd bywydau pobl, yn arbennig mewn cysylltiad â dileu tlodi a chysylltiadau â'r Cynllun Gweithredu ar gyfer Trechu Tlodi, sy'n cydnabod bod Lleoedd Llewyrchus Llawn Addewid yn buddsoddi yn seilwaith rhai o'n cymunedau mwyaf difreintiedig, gan gynnwys nifer o'n trefi glan môr a chanol trefi, ac yn buddsoddi yn y gwaith o'u hadnewyddu a'u hadfywio.

Un o nodau allweddol ein strategaeth adfywio yw sicrhau y diwellir un o'r anghenion mwyaf sylfaenol o ran llesiant – yr angen am gartref da – yn enwedig i bobl a fyddai fel arall yn cael eu hallgáu o'r farchnad tai. Bydd buddsoddi a chydgyssylltu ymdrechion yn yr ardaloedd mwyaf difreintiedig yn helpu i wrthdroi'r dirywiad a all godi lle mae crynodiadau amddifadedd. Mae gwella ansawdd y stoc tai a'r amgylchedd adeiledig ehangach yn annog pobl i aros yn y cymunedau hyn a gwrthdroi'r dirywiad yn gynt. Mae darparu gwasanaethau sy'n helpu pobl ag anghenion penodol o ran llesiant i aros yn eu cymunedau yn cynorthwyo i fynd i'r afael ag anweithgarwch economaidd ac yn darparu ysgogiadau pwysig i ardaloedd lleol. Mae ein strategaeth adfywio hefyd yn helpu i ymdrin â heriau cynnal stoc tai cynaliadwy ac â gallu pobl leol i gael tai fforddiadwy yn lleol mewn cymunedau Cymraeg eu hiaith (sy'n dirywio a lle mae colled net/allfudo yn effeithio ar ddwysedd poblogaeth canrannol mewn cymunedau sy'n Gymraeg eu hiaith yn draddodiadol).

Mae rhaglen gyffredinol Lleoedd Llewyrchus Llawn Addewid yn cefnogi Erthyglau 15 a 21 o Gonfensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau'r Plentyn.

Mae Lleoedd Llewyrchus Llawn Addewid yn rhoi sylw penodol i'r agenda trechu tlodi. Mae'r gronfa Trechu Tlodi sy'n werth £7 miliwn yn mynd at brosiectau cysylltiedig â chanol trefi sy'n trechu tlodi. Mae'r gronfa hon wedi cael ei chlustnodi i gymunedau a fu'n aflwyddiannus wrth geisio am gyfran o'r gronfa Lleoedd Llewyrchus Llawn Addewid werth £100 miliwn ond sydd yn y 10% uchaf o Fynegai Amddifadedd Lluosog Cymru.

Grant Tai Cymdeithasol

Mae'r gyllideb hon wedi cynyddu £12.7 miliwn dros y llinell sylfaen.

Effeithiau

Mae rhaglen tai cymdeithasol Llywodraeth Cymru yn anelu at ein nod y dylai fod gan bawb yng Nghymru hawl i fyw mewn cartref diogel, cynnes a sicr. Er gwaethaf ein buddsoddiad sylweddol dros y rhaglen lywodraethu hon a'n cymorth i adeiladu mwy na 10,000 o gartrefi fforddiadwy newydd, mae'r galw am gartrefi fforddiadwy'n dal i gynyddu. Mae adeiladu cartrefi newydd yn helpu ein rhaglenni trechu tlodi oherwydd y swyddi sy'n cael eu creu a'u cynnal yn y sector adeiladu a gefnogir gan ein cyllid. Daw buddion sylweddol o ran canlyniadau iechyd ac addysg yng Nghymru pan fo pobl yn byw mewn cartrefi diogel, cynnes a sicr.

Cymorth i Brynu - Cymru

Mae'r gyllideb hon wedi cynyddu £26.3 miliwn dros y llinell sylfaen.

Effeithiau

Bydd cynllun Llywodraeth Cymru ar gyfer tai'r farchnad agored, Cymorth i Brynu – Cymru, yn cael effaith arwyddocaol ar ein rhaglenni trechu tlodi. Er ein bod wedi nodi blwyddyn gyntaf ein cyllid sef £26.3 miliwn yn y gyllideb ddrafft, £284 miliwn fydd cyfanswm ein buddsoddiad yng Ngham II o'r cynllun hynod lwyddiannus hwn. Mae ffigurau'r Trysorlys yn dangos bod pob £1 miliwn a werir ar gymorth tai'n gwarchod mwy na 32 o swyddi yn y sector adeiladu. Ar y sail hon, bydd buddsoddi £284 miliwn yn cynnal oddeutu 9,090 o swyddi, a bydd rhagor o swyddi'n cael eu creu wrth i'r refeniw ffioedd o'r cynllun gael ei ail-fuddsoddi mewn cynlluniau tai fforddiadwy. Mae hon yn nifer sylweddol o swyddi a grëwyd a fydd yn rhoi hwb derbynol iawn i economi Cymru, yn mynd i'r afael â'r prinder tai yng Nghymru ac yn creu rhagor o fuddion cymunedol.

Camau gweithredu eraill

Bydd gwaith yn parhau trwy Gorff Cynghori Cenedlaethol Cefnogi Pobl. Mae'r grŵp hwn yn ystyried sut mae'r rhaglen yn gweithredu a sut y gellir gwneud rhagor o welliannau. Mae hefyd yn darparu cyngor ar sut y gellir targedu'r Grant Cefnogi Pobl at y rheiny sydd â'r angen mwyaf ac, o gofio cyfranogiad yr holl randdeiliaid allweddol, sut y gall helpu i sicrhau gweithio mwy integredig rhwng meysydd tai, iechyd a gwasanaethau cymdeithasol.

Wrth i wahanol bolisiâu a rhaglenni gael eu cyflawni gan Awdurdodau Lleol, byddem yn disgwyl y bydd pob Awdurdod yn asesu effaith unrhyw ostyngiadau arfaethedig yn y gyllideb ac yn ymgysylltu â grwpiau â nodweddion gwarchoddedig fel y bo'n briodol. Bydd gwaith cyflawni Awdurdodau Lleol yn y meysydd polisi hyn yn cael ei fonitro gan Lywodraeth Cymru gan gynnwys unrhyw adborth ar y ffordd y caiff ei gyflawni.

Mae'r dystiolaeth a ddefnyddir wrth baratoi'r asesiadau effaith integredig hyn yn dod o amrywiaeth o ffynonellau, data a ddarperir gan y Gwasanaethau Gwybodaeth a Dadansoddi gan gynnwys data o Gyfrifiadau, ymchwil a wnaethpwyd fel rhan o'r

gwaith o ddatblygu polisïau, asesiadau hanesyddol o'r effeithiau ar gydraddoldeb yn y maes polisi a newidiadau cyllidebol blaenorol a thystiolaeth a ddarparwyd gan sefydliadau yn y trydydd sector.

Ar draws Llywodraeth Cymru, tystiolaeth gyfyngedig sydd ar gael o effeithiau ein polisïau ar bobl sy'n cael ailbennu rhywedd, pobl sy'n Lesbiaidd, Hoyw, Ddeurywiol neu Drawsrywiol, a grŵp nodwedd warchoddedig priodas a phartneriaeth sifil. Gellir gweld y bylchau hyn ar draws yr holl asesiadau o'r effaith ar gydraddoldeb sydd wedi eu gwneud ac mae angen rhagor o waith gan y Gwasanaethau Gwybodaeth a Dadansoddi i ymdrin â'r bwlch hwn yn y dystiolaeth.

Gwelliant parhaus

1. Mae Llywodraeth Cymru'n sefydlu system casglu data y bwriedir iddi gofnodi'r lleihad hirdymor yn nifer y gwerysilloedd Sipsiwn a Theithwyr o ganlyniad i safleoedd newydd.
2. Mae Llywodraeth Cymru'n cynnig Asesiadau newydd o Anghenion Iechyd i gofnodi'r anghydraddoldebau iechyd ymysg cymunedau Sipsiwn a Theithwyr. Dylai newidiadau o ran mynediad a chanlyniadau iechyd dros amser gael eu cofnodi gan yr asesiadau hyn a'u cymharu â'r gallu i ddefnyddio safleoedd.
3. Bydd Asesiadau Llety gan Awdurdodau Lleol yn parhau i asesu'r angen am ragor o safleoedd i Sipsiwn a Theithwyr. Bydd Llywodraeth Cymru'n parhau i adolygu'r rhain wrth ddadansoddi'r angen am gyllid Grant Cyfalaf Safleoedd.
4. Ystyried cynnal rhagor o adolygiadau rhaglunedig o'r ffordd mae Awdurdodau Lleol yn rheoli ac yn defnyddio rhaglen Cefnogi Pobl, gan adeiladu ar yr adolygiad llwyddiannus o bob un o'r 22 Awdurdod, a wnaethpwyd yn 2015-16
5. Bydd Llywodraeth Cymru'n parhau i geisio diweddariadau ynghylch y galw gan awdurdodau lleol am gyllid Grant Cyfalaf Safleoedd cyn ystyried y lefel cyllideb fwyaf priodol ar gyfer y flwyddyn ddilynol.
6. Caiff y mesuriadau perfformiad yn rhaglen Cymunedau yn Gyntaf (yn ogystal â Theuluoedd yn Gyntaf a Dechrau'n Deg) eu dadgyfuno lle bo modd er mwyn rhoi dadansoddiad llawnach o'r buddiolwyr fesul nodwedd warchoddedig yn ogystal â'r niferoedd sy'n manteisio ar y ddarpariaeth a gynigir drwy gyfrwng y Gymraeg.
7. Rhwng mis Ebrill a mis Gorffennaf 2015 ymgynghorodd Llywodraeth Cymru ynghylch a oedd yr Amcanion Cydraddoldeb presennol yn dal i gael eu hystyried yn feysydd gweithredu blaenoriaethol. Caiff yr ymatebion i'r ymgynghoriad eu defnyddio wrth ddatblygu'r Amcanion Cydraddoldeb ar gyfer 2016-2020. Caiff yr amcanion diwygiedig eu cyhoeddi ar wefan Llywodraeth Cymru erbyn 31 Mawrth 2016.
8. Gwaith gyda'r Gwasanaethau Gwybodaeth a Dadansoddi i wella ymhellach y sail dystiolaeth cydraddoldeb mewn themâu sy'n fwy ystyrlon o ran y portffolio, e.e. Cefnogi Pobl, digartrefedd, adfywio, effeithiau

diwygio lles, byw'n annibynnol a chyflenwad ac ansawdd tai, gan adeiladu ar lwyddiant ymchwil ddiweddar.

9. Ei gwneud yn bosibl i ganlyniadau o gyfarfodydd perfformiad rheolaidd gyda rhanddeiliaid, yn trafod asesiadau effaith integredig, fwydo i mewn i'r broses asesiadau effaith integredig.